GAYLAMOUNT
PAMPHLET BINDER
Manufactured by
GAYLORD BROS. Inc.
Syracuse, N. Y.
Stockton, Calif.

1/26385

ליניעצקי'ס כתבים

דאס צווייטע העפט

דער סטאַטעק

קריטישע סאַטירישע און הומאָריסטישע מאמרים און קאַרטינגעס.

אדעסא
געדרוקט בייא ל. ניטצע.
שנת תרל"ו לפ"ק.

200

ЗАПИСКИ ЛИНЕЦКАГО.

Выпускъ второй

ДЕРЪ СТАТЕКЪ.

Юмористическія и сатирическія статьи.

ОДЕССА
Въ типографіи Л. Нитче.
1876.

Дозволено цензурою. — Одесса, 17 Сентября 1876.

אינהאלט:

1. וואס וויללׂ איך ?
2. דער שקר גוס'ט !
3. עפיגראממען.
4. שעפעטיווקער אויסשטעלונג.
5. הילף נאך דער צייט.
6. אבינו מלכנו קרע רוע גזר דיננו !
7. איבער גאליציער יודען. —

מיין אַדרעססע:
И. О. линецкому на Багарной ул. д. Шполянскаго № 56
въ ОДЕССѢ.

וואָס וויללׂ איך?

אַ סך פֿרעגען מיך — בעת איך לעג זייא פֿאַר, זייא זאָלען זיך
אַבאָנירען אויף מיינע כתבים — וואָזשע איז דער אינהאַלט פֿון דיא
כתבים ? וואָס פֿאַר נייעסען שרייבט איהר דאָרט און וואָס ווילל ט
איהר מיט דיא כתבים ? — מיילא גלעבט מיר, מיינע ליעבע לעזער, אַז
10 פעטש זייא זאָלען מיר בעסער גיבען, וואָלט מיר אַ סך ניחא'ר גע-
ווען איידער אַזעלכע קשיות צוהערען ! וואָרען אין אמת אַריין, פֿרעגט
מיך בחרם, וואָס וויללׂ איך מיט מיין שרייבען ? ווייס איך אַקוראַט, אַזוי
וויא איהר ווייסט, וואָס איהר ווילל ט מיט אייער לעזען ! . . . פֿאַרקערט,
אַדרבה, מיינע ליעבע לעזער, אֶפֿשר ווייסט איהר וואָס איך וויללׂ ? איהר
האָט דאָך שוין 1 העפֿט אָפגעלעזען, דאַרפֿט איהר זיך שוין אַודאי ווי-
סען, וואָס איך וויללׂ ? — איך הער שוין אייערע מיינונגען אויף דער
וויסטער קשיא. — אייניגע זאָגען גאָר פשוט : איך וויללׂ אַ קע. . . אַ
קע...אַ קע... נאָ, קוועטש אייך ניט? זאָגט ! וואָס שעהמט איהר זיך דאָ ?
„אַ קערבעל !״ נאָ איז וואָס ? מעהר קיין בושה זאָל איך ניט האָבען,
ווייל איך וועל לעבען ! — האָכטו געהערט אַביסיל אַזא מין בזיון ; מיר
דאַכט אַז קיין גרעסערער כבוד וויא אַ קערבעל, איז גאָר ניטאָ בייא
יודען ! . . . נאָ און איהר אַליין טאַקע, מיינע טייערע לעזער, ווייסט דען
ניט, אַז הייליגטהום, שיינהייט, קליגהייט, קונסט, סאָוועסט און געפֿיהלע
אַפֿילו לעבען און געזונד האָבען בייא אייך אַזא ווערט אַקייגען אַ קער-
בעל, אַזוי וויא בייא היינטיגע גוטע יודען האָט אַ ווערט אַ קליינשטיי-
טעלדיגער מורה הוראָה אַקייגען אַ גרויסדאָרפֿישען רענדאַר. . . נישטער
נאָך דעם אַלעמען בין איך אייך מחויב צוזאָגען, אַז מיט דער מיינונג
האָט איהר גראַרע אַ ווילדען טעות אין מיר. — איהר מוזט וויסען, אַז
אַזא מין סאָרט שרייבער וויא איך, איז דאָס געמליכע, וואָס דער קאָ-
מעדיאַנט אויפֿ'ן שריק און אָפֿשר נאָך ערגער ; יענער וואַגט מיט'ן

לעבען טאָמער פֿאַלט ער אַראָפּ און ווערט נהרג, דערקייגען אָבער
שמעלט ער מיט זיך מעהר ניט אַן נאַר וויא אויף עטליכע מינוט, סע
הייסט, אויב ער פֿאַלט טאַקע אַראָפּ, ווערט ער מיט זיך פּטור אין איי-
ניגע מינוט און אַ מעשה מיט אַ-נ-עק! — איך אָבער, מיט 1 פען טינט
בין איך זיך מוסר נפֿש אויף מיין גאַנץ לעבען, איך קויף מיר אַ וועלט
שונאים אויפֿ'ן בלוט, איך אָפּפער פֿאַר'ן אָמת מיט מיר און מיט מיין פֿאַ-
מיליע, מיין שרייבען איז ניט פּאַרטייעש, וואָס איך זאָל קענען האָפֿען,
אַז איין פּאַרטייא וועט מיך רודפֿ'ן — וועט מיך דיא צווייטע שטיצען!—
ניין! איהר ווייסט מיך שוין פֿון לאַנג, אַז איך זאָג אויס מיין נאַרישען
אָמת יעדען אין זיין פּאָך; מיט גוטע יודען, מיט גבירים, מיט וועלט
מוכרים, מיט פֿאָרשטעהער און מיט העברייעשע יעזואיטען—רעדאַק-
טערען רעד איך פנים.לפנים און צו יעדער מינוט בין איך איינגעש-
טעלט מיט מיין לעבען! נאָ געה איך דען ניט אויפֿ'ן שטריק?
האַ? און קאָם מע געהט אויפֿ'ן שטריק, טור מען קיין קערבעל ניט אין
זינען האָבען, וואָרען מע קאָן זיך נהרגין כהרף עין, אַז מע זאָל שוין
אויף אייביג קיין תקומה ניט האָבען!... נאָ, מיין איך שוין ניט קיין
קערביל בעת שרייבען? האַ? „נאָ—זאָגען אַנדערע—מיינסטו כבוד!"
אָ, זעהט איהר. דארויף קען איך זיך אַפּילו ניט שפּאַרען מיט אייך,
וואָרען געלט יאָק געלט, אָבער כבוד האָט זיך אודאי אַ יודישער מחבר
פֿון זיין פּובליקום!... היינט ווער שמיעכט, איך! היינט וויא קען איך
לייקענען, אַז מע בעוואַרפֿט מיך ניט מיט כבוד פֿון אַלע זייטען, דאַן
ווען איהר, לעזער אַלליין הערט און זעהט דעם כבוד, וואָס אַלע און
איהר גיבען מיר אָפּ? — איך היים בייא אייך, מאַרשעליק, ליץ, שלאַק,
זלידני, פֿאַרשלעפּטע קריינק, צרה, כלבוניק וכדומה! נאָ, אַ קאַרגער
כבוד איז דאָס בייא יודען?... אודאי קען איך אַנדערש ניט רעדען!—
נאָר וואָס דען איז מיר קשה; העכער און גרעסער פֿון געלט איז דאָך
ביים יודען גאָר ניטאָ — פֿאַרוואָזשע זענען זייא דעם נגיד ניט מכבד
מיט אַזוינע כבודים? און זעהט איהר, מיך וואָלט עס דוקא ניט
געאַרט, אַז נגידים זאָלען אויך אַזא כבוד האָבען ביים עולם וויא איך!—
חלעבען איך בין ניט פֿון דיא ניט-פֿערגינער; מכתיתי לאָז ר' פתחיה

דער ק"ן-אלף'ר אויך הייסען ליץ, שלאַק, צרה, זלידני, פֿאַר וואָס דען ניט?
מיט מיר דען עפעס אָפּבייסען דערמיט? האַ!... און ווען ר' פתחיה הייסט
ניט אָט דיא אַלע בכבודע נאָמען, פֿאַרקערט, ער הייסט נאָך גאָר אַ
חכם, אַ ישרן, אַ בעל צדקה, בעל טובה, בעל מתעסק, בעל מצרא,
בעל לשון, בעל חשבון, בעל... בעל... בעל כל ולך, האָטש ער איז
אַ חכם, צופיהרען דיא גאַנצע שטאָדט אין באָד אַריין; אַ ישרן, אויף
מקים זיין דעם פסוק „כי לא יחדל אביון"; אַ בעל צדקה, אַ מאַנן וואָס
אַלע צדקות פאַלען צון איהם אַריין... אַ בעל טובה, פֿאַר זיך, אַ בעל
מתעסק, דעם גוסס'ניק גיכער צו קבר ישראל ברענגען; אַ בעל מצרא,
פשוטו כמשמעו; אַ בעל לשון — הרע: אַ בעל השבון, אָפּצורעכנען
זיך מיט דער שטאָדט סע זאָלל איהם תמיד אַרויסקומען וכדומה —
פּריטא רופֿט מען איהם פֿאָרט ניט צרה, שלאַק, זלידני, כלבוניק —
איז דאָך הפנים געדרונגען, אַז דיא אַלע נאָמען זענען אָפּשר ניט אַזא
כבוד וויא איהר מיינט! איך בייט אייך איבער, ניט איין מאָהל — צעהן
מאָהל, אָפּשר האָט איהר אַ גרעסערען שכל-הישר אויסצידרינגען אַ זאַך.
ואה ראיה, איך זעה זיך אין וויפֿיעל פֿאַקטען איך האָב שוין ביז אַהער
געפֿעה:ט אקייגען אייער פראַקטישען בליק: אָט קומט בייא אייך למשל
אויס, אַז "כפֿי ר' גרונם שרייט, ער ווילל קיין פרנס חודש ניט ווערען
שמע מיניה, אַז ער איז אודאי אַ-נ-עהרליכער יוד — על כן זאָלמען איהם
דוקא מאַכען פֿאַר פרנס חודש!" און באַ מיר קומט אויס: כפֿי ר'
גרונם שרייט. אַז ער ווילל קיין פרנס חודש ניט זיין שמע מיניה, אַז ער
איז אודאי אַ ג נ ב — על כן זאָלמען איהם טאַקע ניט מאַכען פֿאַר פרנס
חודש!. איך למשל קומט אויס: כפֿי ר' חייקעל דער קאָמעטענט
צערמאָניעט זיך אַזוי בעת הייבען אַ קרעדיט און ווילל באין אופֿן מעהר
פֿון אַ $\frac{1}{2}$% ניט צאָהלען שמע מיניה, אַז ער איז אַ גרויסער בטוח — על
כן מעג מען איהם געבען צווייא מאָהל אַזוי פֿיעל קרעדיט! און מיין
פלאַטשיק מוח'ל דרינגט אויס, אַז כפֿי ר' הייקעל טשוואַניעט זיך בעת
הלואה שמע מיניה, אַז ער איז אודאי אַ-נ-אונזעטצער — על כן טורמען
איהם אַפֿילו אַ צעבראָכענעם שילינגער אויך ניט געטראָווען! — אייך
קומט אויס: כפֿי באָריס דער שפּאַק בנדאָווערט אַזוי, קלאַרעטשקין אין

דיא אויגען, דעם קראַנקען כאַן איהרען, וואָס וואַלגערט זיך נעביך טאָג
אונ נאַכט אַרום אין וועג אום איהר אַלע פֿערגעניגען צוצוטהיילען שמע
מיניה, אַז ער איז אַ בראַוער סאָוועסטנע אַריסטאָקראַט — על כן דאַר-
פֿען קלאַרעטשקים עלטערען זעהען, אַז באַרים זאָל וואָס מעהר פֿאַר-
ברענגען מיט איהר, אום ער זאָל איהר אַריינבלאָזען ליעבע צום מאַנן !—
אונ מיר טפּוש פֿאַלט אַן: כפי באָרים באַדאָווערט צופֿיעל איהר מאַנן׳ס
קראַנקהייט מיט זיין אַרומוואַלגערען זיך שמע מיניה, אַז ער
ווילל קלאַריטשקען געפֿעלען מיט זיין געזונטער ראָזשע אונ מיט זיין
הימישען וואוילטייג. על כן זאָלען דיא עלטערען היטען פֿון איהם קלאַרע-
טשקען וויא פֿאַר פֿייער אום זיא זאָל גאָר פֿון דיא האָלאָבליעס ניט אַרויס!...
נאָ מיילא, פֿון דיא אַלע פֿאַקטען אונ נאָך אַזעלכע טויזענטער שמע
מיניה׳ס, קען זיך זעהער זיין, אַז איך פֿעהל. — פריטאָ בין איך דאָ פֿאָרט
אַ-נ-עקשן אונ זאָג טאַקע מיינס, אַז כפי יודען זענען ניט מכבד דעם נגיד
מיט דיא פֿריהערגעשריבענע כבודים שמע מיניה, אַז כאַרשעליק, לץ, צרה,
פֿאַרשלעפּטע קריינק, כלבוניק, שלאַק, זלידני איז הפנים ניט קיין גרוי-
סער כבוד !... על כן מיין איך מיט מיין שרייבען קיין כבוד אויך ניט!—
אינמיטען דערהינען הערט מען גאָר פֿון קאָניגסבערג אַ „ווידער-קול“ פֿון
איינעם „פֿרומקין“ וואָס סע האָט זיך איהם פֿאַרוואָלט אויף דער עלטער
הייסען „ראַדקינזאָהן“—זאָגט ער גאָר, איך זיין אָך-קוצך-לשון-קודש, אַז
איך מיין מיט מיין שרייבען צומאַכען אַלע יודען פֿאַר אפיקורסים ! —
האָזשע מיינט איהר, מע זאָל ביא דעם פֿאָדראַד פֿאַרדינען אַ קערבעל,
וואָלט עס אַפילו גאָר קיין שלעכט געשעפֿט ניט געוועהן; הלעבען, וויא
פֿאָדראַטשיקעס האָבען וועניג וואָס צוטיהן בייא זייערע פֿאָדראַדען,
אָבער דאָך, עפּיס מוזען זייא האָבען צוטיהן ! וואָרען זאַמד אונ פּראָוו-
יאַנט אַריין שיטען, טוהט זיך אויך ניט אַליין... אַזא פֿאָדראַד אָבער וויא
מיינער איז זיך טאַקע פשוט להלוטין נימאָ וואָס צוטיהן דערבייא. —
מאַכען יודען פֿאַר אַפיקורסים, איז אַזא אַרבייט, אַקוראַט, וויא מאַכען
חסידים פֿאַר שבורים, ליטוואַקעס—פֿאַר קהל-פֿרעסער אונ אויסגעלאָזטע
פֿרימקין׳ס פֿאַר גאָט׳ס כטריאַפּטשיעס ! — אַודאי ווען דערבייא זאָלל
שטעהען צוהאַפּען עפּיס אַ גראָבס איז זיך עס דער טייערסטער פֿאָדראַד

אין דער וועלט ! כמעט, כמעט אַזוי וויא תשעה באָב׳דיגער תענית :
מע דאַוועט ניט אונ מע עססט ! ... אונ דאָ טוהט מען גאָר ניט אונ מע
נעמט געלט !... זעהט איהר, מע זאָל פֿאָרלעגען אַ פֿאָדראַד יודען צו-
מאַכען פֿאַר מאַמינים, אָט דאָ וואָלט מען זיך באַדאַרפֿט אונטערגאַר-
טלען, אונ וויפֿיעל מע זאָלל דערבייא ניט פֿאַרדיענען, וואָלט עס דער
רוה צוגענומען ! — אָבער יודען פֿאַר אַפיקורסים מאַכען פֿאַרשפּאָרטמען
זיך גאָר קלאָפּען אונ בלאָזען ; דאַרויף איז דאָך יעדער יוד אַ פֿאָדראַ-
טשיק פֿאַר זיך אַליין; דאַרויף האָרעווען זייא זיך שוין אַליין אָפֿשר 200
יאָהר פֿאָלקאָטענע אַפיקורסים צו זיין !. אַ יאָ, מיינע ליעבע לעזער, איהר
קוקט מיך צונד אויך אָן וויא אַ משוגע׳נעם, איהר מאַכט ווידער אַייק-
פּראַקטישען שמע מיניה, איהר געהט דאָ אַייך מיט אַזא גאַנג : שופּ
יודען סטאַרען זיך מיט אַלע כוחות אַלץ מוסיף צוזיין חומרות, גזרות,
תקנות, חרמות, מנהגים אונ סיגים שמע מיניה, אַז זייא זענען מאַמינים
בני מאמינים אונ דאָס יודעשקייט פֿאַרשטאַרקט זיך אַלץ מעהר אונ
מעהר ! — אונ נאָך מיין געניטקייט אין דער זאַך קומט מיר אויס פּונקט
דער הפך, היינו : כפי יודען סטאַרען זיך מיט אַלע כוחות צופֿאַרפּאַצקען
אַלץ זייער ריינע רעליגיע מיט טויזענטער רומהייטען, סאָפּיזמוס אונ זאַ-
באַבאָנעס שמע מיניה, אַז דעם עיקר האָבען זייא גאָר פֿאַרבויגען אונ
מיט דיא נייע יודעשקייטען געהט דיא אמונה גאָר צוגרונד ! —
נאָ וואָס זאָגט איהר אויף אַזא-נ-אומגליק, וויא מיר קומט אַלץ אויס פּאָ-
פֿערעק, חאָטש איך בין ניט קיין ליטוואַק ! — אמת, איך בין אַייך מודה
אַז יודען זענען ווילדע מאַמינים — אָבער טאַקע ווילדע ; יודען גליי-
בען אין גוטע יודען, באַבקעס, עין הרע׳ס, וואָראָזשקעס, עולם-התוהניקעס
אונ בע״ל שם׳ן ! — יודען גלעבען זייערע בעל טאַקסעס, אַז כפי זייא
העכערען אַלץ דיא פֿלייש-מקהים שמע מיניה, אַז זייא לעגען אַלץ נע-
ביך צו... יודען פֿאַרגלעבען זיך אין זייערע גבאים, מתעסקים, בעלי
טובות, האָדאַטייאַס אונ רעדעל-פֿיהרער ! — יודען גלעבען אין ארץ
ישראל-פּנקס׳ן, אין פֿערלאָשענע יום-כפור-לעכט, אין הימעל שפּאַלטען
אונ אין אַלדע בייזע חלומות ! — יודען גלעבען, אַז דער מת שטופּט דיא
מטה, דער בעל נס זיכט אָפּ גנבות, דער סטבטיון וואַרפֿט מיט שטיי-

נער, לילית גנב׳עט קינפעט קינדער, דער שטן שטופט זיך אין שופר,
דער וואַלפּקולאַק איז אַ פֿאַרשאָלטענער מענטש, נעגעל-וואַסער איז אַ
סגולה צו אַפּיקורסת, אַ גערעכערטער גנב׳ישער לייבסערדעק—צו קדחת,
אַ קאָטער—אויסוויגען דאָס וויגעל, אַ פאָדקאָווע—צו הצלחה! יודען גלעבען
אין אַלעם וואָס אַ סמאַרקאַטע דין׳דעל אָסור׳ט, וואָס אַ ברייט-פלייציגער
שוחט טרפה׳ט, וואָס אַמערידענדיג מלמד׳ל מחמיר׳ט, וואָס אַשטאָדט-בעל
טובה נוהג׳ט און וואָס אַ ליטוויש בעל דרשה׳רעל פּאָטאַקעוועט!—
יודען גלעבען, אַז פֿאַר אַוועקוואַרפֿען נעגעל קומט כף הקלע, פֿאַר ניט
עססען מלוה מלכה—כרת, פֿאַר ווייבערשע האָר — האָליערע, פֿאַר אָפּ-
[illegible]יען אַ שדיך — גלגול, פֿאַר איבערשטעלען אַ הרובע — שליינג און עק-
טש[illegible]ען!— יאָ הויב יודען זענין ו י ל ד ע מאמינים, דערפֿון איז קיין רעדע
ניט! וויא האָט איהר דען נאָך אַ נאַציע אין דער וועלט, וואָס זאָל אַזוי
פ י ע ל גלעבען וויפיעל יודען? נאָר צו גלעבט אַ יוד אין דער וואַהרער
גאָטהייט מיט איהרע ריינע געזעטצליכקייט? דאָס אַוודאי ניט! אַ בעסטע
ראיה אויף מיינע רעד קען שוין דאָס אַליין געניעג דיענען, וויא אַזוי דער
יוד באַגעהט זיך מיט זיין גאָטעס-דיענסט; נעמט דעם קריסט אין זיין קיר-
כע, דעם מאַהמעד אין זיין מעטשעט און דעם יודען אין זיין שיהל —
זעהען מיר שוין אַרויס דעם גאַנצען הלוק פֿינ׳ם יודענס פֿערהאַלטניסע
צו גאָט ביז אַלע אַנדערע נאַציאָנאַליטעטען; מיילא דערפֿון רעד איך
שוין גאָר ניט, אַז דאָרט הייסט עס איין מאָהל איבער אַלע מאָהל "קיר-
כע„ — "מעטשעט„ צו „חראָם" און דאָ איז דאָס שוין צוסאָרטערירט
וויא אַ מין סחורה: שיהל, בית המדרש, קלויז, מנין וכדומה. — מיילא
דאָס בין איך שוין מוחל! נאָר דיא אָרדנוגען מיט דיא הנהגות
מיט׳ן רעספּעקט וואָס דאָרט און דאָ געהט פֿאָר, קען זיך שוין יעדער
איבערציינען וויא וואָבעדיג און פאַניבראַצי דער יוד באַגעהט זיך מיט
דער גאָטהייט! איך, לעזער, דאַרף איך זיך קיין סך ניט דערצעהלען
מכה קויפען שטאָדט, טאָרגעווען עליות, קלאַפּען אין דיא סטענדערס,
פאַטשען אין דיא סדורים, לאַכען פֿינ׳ם חזן, דרייען, שאָקלען און הוידען
זיך באַקאָס, הקפות-קאָמעדיע, גראַגער-גערויש, בוזיק-שפּיעל, ליל
שבועות-געשלעג, ליל הושענה רבה-קלעפּ, קלאַפּ-פּעטש, — קונדעס-חזן,

כורעים-קנופּ און נאָך און נאָך... היינט וואָס מאַכט דען דער
יוד ניט מיט׳ן נאָמען „גאָט!" — ער הייסט בייא איהם „מה" „בן" „סג"
„עב" „לרד" „כוזו" אַ חוץ דיא תקוני-הזהר-נאָמען מיט דיא שערי-ציון-
נאָמען מיט טויזענטער כונות-הר"י-נאָמען וויא: חקל תפוחין, זעיר אַנפּין,
אַבאַ ואימא, מטרנותא, אָדם קדמון, עתיק יומין, סבאָ קדישאָ וכדומה! —
אַזוי פֿאַרטאַראַראָמט ער זיך אין אַכצען טויזענט ביישפּיעלען,
צונאָמען מיט כונות ביז דער עיקר ווערט בייא איהם גאָר אַ דבר פשוט,
דאַן, ווען דער קריסט בעת ער זאָגט זיין, „אָטשע נאַש" איז ער מיט
לייב און לעבען אַזוי נאַיוונע (בתמימות) איבערגעגעבען צום עיקר, צום
מקור, צום יסיד; גאָר אָהן חכמות, אָהן כונות, אָהן קונטצען, אָהן טייק-
לערס, אָהן ראָשי תבות, נאָר פשוט צו גאָט אַלליין, גלייך אָהן אַ שום
פּאָסרעדניק, און דער יוד האָט פצפציה׳ס, שרשיה׳ס, סנדלפֿין׳ס, דיק-
רנוסא׳ס מיט מטוט׳ן און אינ׳ס עיקר נוזשדייעט ער זיך גאָר ניט! —
דעם רזיאל, הקנה, הזהר, הפרדס, התניא וכדומה, הייליגט ער וויא אַ
תורה און מיט׳ן חומש׳ל דעקט ער צו דעם לאַרישטשיק סמעטענע!—
ביים „מגן דוד" שווערט ער „וויא דאָס איז אַ ספֿר פֿון גאָט (און אויך
אויף אַ ליגען...) און אויף דיא סדרה׳ס צעהלט ער דיא וואָכערס!
און טאַקע דאַריבער איז בייא איהם אַ טינדסטע כונה, אַ מינדסטער רמז
פֿון דיא אַלע מיני ספֿרים הייליג, גאָר היות — און אַ מצוה דאורייתא,
איז אַ שפּיעלכען; וואָרען דאָס האָט געניבען דער פשוט׳ער גאָט דורך
דעם פשוט׳ן משה, און יענץ — דער אָומגעלימפּערטער מלאך סמנגליף
דורך דעם הייליגען גרויסען ר"י, צו דורך דעם צדיק יסוד עולם עמוד
הימיני, פטיש החזק, עמודא דנורא, בוצינא קדישא, אספקלריא המאירה
ר׳ דוד׳ל טאַלנער יחיה!... דאַריבער איז פֿאַלש וואָגען, פֿאַלש מאָס-
טען, קאַטערזשנע פראָצענטען, פֿאַלש עדות זאָגען, הסגת גבול, לא תלין
פעולת שכיר, כבוד אב ואם, א״שת איש, רכילות, חנופה, שקר, לשון הרע,
שוחד וכדומה ביים יודען אַ שפייא, וואָס ער טרייט זייא איבער אויף
יעדען שאַג, און דיא ששה נענועים, מילחדיגע סעודה, ווייסע כפרה-
האָנען, נשמה לעכט, פיטום-בייסען, אַ מוצא מיט האָניק, אַ געקוועטשטער
שברים, קנאָבעל וואַרפֿען, דער יסוד פֿין ספֿירה, הושענה רבה-קרעפליך,

המן טאשען און אַסתר'ם קיזעל איז בייא איהם סכנות נפשות, אַז ער וועט בעדייא אַ שטאָדט אָרימע לייט באַראַבעווען — אַביא דיא אַללע שמאָכטעס מקום צוזיין על צד היותר טוב !... און טאַקע דאַריבער האָבען יודען פיינד דיא אָמת'ע קריטיגער, וואָס זענין זיך מוסר נפש פאַר זייער פאָלק און פאַר דער ריינער רעליגיע, אום צו דערהאַלטען ביים פאָלק דאָס ריינע גאָטליך-מענשליכעס געזעטץ און אָפּצושאַפען דאָס אומריינע פאַנאַטיזם און אַבערגלויבונג — און האָבען ליעב דיא פאַלשע, אויסגעלאָזטע, שמייכעלאַפטע נידערטרעכטיגע, הילטייסקי פרומקין'כ, ווייל זייא אָפּפערען מיט אַלעם הייליג, מיט דער גאָטהייט און מענשליכקייט, מיט סאָוועסט און איבערציינגונג, אום אונטערצור'עקען דיא עטליכע פאָלקס-פאַרבלאָנזער און נאָך שטופען דער פאַרפיהרטער פאָלקס-ביינונג אַביא נושא חן זיין ביים געמיינעם בלינדען פעבעל! — נאַ, דאַרפמען נאָך מאַכען יודען פאַר אַפיקורסים? האַ? —

ווייטער זאָגט דאָרטען דאָס קאָניגסבורגער „ווידער קול“ אַז איך מיין נאַר אַראָפוואַרפען אַווטאָריטעט (גרויסע מאָנער, וויכטיגע ענינים) ביים יודען אין דיא אויגען! — נאָ, איך פרייג אייך, מיינע ליעבע לעזער, ווייא נעמט זיך נאָך אַזא אונוויסענדעס עזעל, אַזא רויער יונגאַטש ווייא דער „בת קול“ ? אַ מענטש זאָל זיך אונטערנעמען אַ פאָלקס-בלאַט אַ-רויסצוגעבען, און ניט בעקאַנט זיין, האָטש ווייניגסטענס, מיט'ן פאָלק'ס הויפט האַראַקטעריסטיק ? — זאָג יונגאַטש, איז דען אַמאָהל געוועהען בייא יודען אַווטאָריטעט? דוא ווייסט דען ניט, אַז אַלע יודען זענין איין עם-סגולה, אַ ממלכת-כהנים, אַ-נ-עם חכם ונבון, אַ גוי קדוש וכדומה ? און זאָג, צו האָסטו נאָך געזעהען איין יודען, וואָס ער זאָל זיך ניט בע-נוטצען מיט דער געלעגענהייט פון דיא אַלע פסוקים ? זאָג, צו נעמט דאָס ניט יעדער יוד בעזונדער אויף זיין כטשאָט ? ווייסטו דען ניט דעם מאמר פון „כל ישראל ערבים זה בזה“ און ווייא יעדער יוד בענוטצט זיך מיט דעם מאמר ? האַ? האַלט זיך דען ניט מאָטקי שיכען-שוסטער פאַר איין ערוב פאַר'ן וואַרשעווער רב ? איז דען יעדער יוד ניט אַ שלחן ערוך פאַר זיך? אָט, זאָגט ער, פייף איך אָן דעם רב! אָנז האָב איך צון איהם אַ מוגה...! ובפרט זינט דאָס חסידיזם איז ענטשטאַנדען, אַ דאָ איז זיך אַווטאָ

ריטעט טאַקע לחלוטין געפאַלען עד לעפר ! — פרייג וואָס זנאַטשעט ביים חסיד משה רבינו אַקייגען ריזשענער ? ר׳ יוחנן בן זכאי — אַקייגען ר׳ מאָטעלען ? דיא 12 שבטים — אַקייגען ר׳ מאָטעלעס 12 בנים ? (8 זיהן און 4 איידיקליך, וועלכע ר׳ מאָטעלע האָט זייא גערעכענט פאַר בנים, בכדי ס'זאָל אויסקומען, אַז ער האָט מעמיר געווען 12-שבטים !...) וואָס זנאַטשיט ר׳ מאיר מיט זיינע 150 פאַקטען אויף טהור מאַכען אַ שרץ, אַקייגען שעפּיטיווקער רב? וואָס זנאַטשעט ר׳ עקיבא'ס מסירות נפש אַקייגען ר׳ זיסא אַנאָפּאָליער'ס נע ונד'קייט ? וואָס זנאַטשעט שלמה המלך'ס חכמה אַקייגען ר׳ דודל'ס אַ ווערטעל? וואָס זנאַטשיט רבי מיט זיין רייכען טיש אַקייגען אַ חסידישען גביר'ס אַ מלוה מלכה?... ווייא האָסטו הייליגערס ביים חסיד, צו ביים פראָכטען שטאָדט בעל הבית, פינ'ם רבינ'ס לילקע ציבעק, פון זיין אַלטען פאַנטאָפעל, צו פון זיינע הכנות ? צו האָט זיך דיר דען קיין מאָהל ניט געמאַכט צוהערען, ווייא אַ דאַר, קליין, ווערימדיג חסיד'ל רוהפט דעם גרויסען רמב"ם „אַפיקורס“ און שעלט איהם אין טאַטען !? ווייא אַ חסידעש קערזשנערעל רוהפט דעם ווילנער גאון „ממזר“ !? צו ווייסטו דען ניט, אַז אַלע תנאים ואמוראים זענין כלאי אַקייגען סאָדעגערער, קאַרלינער, ראַחמעסטריווקער, מאַקאַ-רעווער, טשיטשעלניקער וכדומה ? — דוא מיינסט אפשר, איך זאָג דיר איבערטריבען ? — איז אויב דוא מיינסט אַזוי, ביסטו אַ-נ-עזעל, אַז דוא ווילכט זיך אין דיין בלאַט אָנעמען פאַר חסידים, און דוא קענסט גאָר קיין חסיד ניט !... פריג זייא אַליין, און אויב זייא וועלען דיר אַנדערש זאָגען, גיב איך מיין קאָפּף אָפּהאַקען ! נישמער זייא וועלען דיר גאָר אַנ-דערש ניט זאָגען אַליין ? מחמת זייא האַלטען דאָס דען פאַר אַ חסרון ? שטראָף מיך דער הימעל ! אַדרבה, אויב זייא וועלען אין דיר בעמערקען, אַז דוא האַלסט ניט דערבייא, וועלען זייא דיר נאָך אָפּזאָגען מיט דיין „ווידער קול“ פון קוואַטערשאַפט ! — שוטה, דוא מיינסט, אַז דוא האָסט שוין עטליכע גוטע יודעשע ספרים געדרוקט — קענסטו שוין חסידים ! בלאָטע ! זייא קענען דיך בעסער, אַז דוא עססט אין אָדעסאַ כפול שמונה-קאַלבאַסען פון איוואַן סטעפאַנאָוויטש שחיטה, און רעכערסט אום שבת דוקא נאָר טשעטוואָרטע סאָרט טאָבאַק און פון אַ גאַנץ געמיינעם שדיך

זאָגסטי זיך אויך ניט אָפּ. — יאָ, זייא קענען דיך דורך און דורך אָט דיא בעסטיעס, און לאָזען דיך זאָלסט זיך אָננעמען פֿאַר זייא; וואָרען ווער זענין דען אַלע גוטע יודישע האַדאַטייעס און פּאָסרערניקעס? — און דוא בהמה מיינסט. אַז דוא נאַרסט זייא און פֿאַרקויפֿסט דיין נשמה דעם רות פֿאַר טאָמער אַ קערבעל!... נאָר דאָס וואָלט מיך שוין ניט געהאַרט, וואָרען, וואָס טוהט היינט ניט אַ מענש פֿאַר'ן בידנע קערבעל? אָט קען איך אַ גאַנץ געזינדעל, וואָס זייא זענין נעביך בעדייא ניגיליסטען, בעדייא קאָמוניסטען, בעדייא סאָציאַליסטען, אַביא טאָמער דורעמער אַ קערבעל... אָבער נעמען זיך צו פֿערטיידיגען אַ סעקטע (אָמת טאַקע ביכט פֿאַלש אין דעם) און גאָר להלוטין נ״ז קענען דעם חייב מיט זיין חטא, אַ דאָס געער שוין צון אַ-נ-עזעלס-קאָפּף! — דוא דערצעהלסט אַ מעשה פֿון אַווטאָריטעט בייא יודען אין היינטיגער צייט? דיא! וואָס דוא זאָגסט קלאָמערשט, אַז דוא ווילסט חסידים זאַשטשישטשייען מיט דיין בלאַט?! דוא וועסט זיך מיר אַודאי ענטווערען, אַז דיא גוטע יודען זענין יודענס אַווטאָריטעט, טאַקע מיט דעם באַווייז וואָס אַלע קדמונים זענין כלאי אַקייגען רבין. — פֿרייג איך דיך, ערשטענס: וויא אַזוי מאַכט איין חסיד דעם אַנדערען חסיד'ס רבין מיט דער בלאָטע? איז זיך עס שוין אוים אַלגעמיינער אַווטאָריטעט! — צווייטענס, אָט אַ דיראָזיגע אַווטאָריטעטען מיינסטו טאַקע, אַז איך וויל זייא אָבשאַפֿען בייא יודען? אויף דאַרויף טאַקע שרייסט דוא? — אַ ברכה אויף דיין ליטווישען קאָפּף, הלעבען! — אַודאי מעגסטו טאַקע אַנלעגען דיא וועלט פֿאַר זייא! אַודאי מעגסטו זיך — בעדייא פֿאַלש — מפקיר זיין פֿאַר זייא! אַודאי מעגסטו בעדייא דיין פֿאַמיליע בייטען, בעדייא דעם קאַלבאַס אין אַ בלעטעל שבת מוסר אַנוויקלען... אַביא אַזעלכע אַווטאָריטעטען צו פֿערטיידיגען! — חלעבען איז דען ניט כדאי צופֿערטייקיגען אַזוינע מענטשען, וואָס האָבען מיט זייער יעזואיטען-סיסטעהם באָמת אָפּגעשאַפֿט אַלעם היליגס, אַלעם טייערעס, אַלעם נוטצליכעס און וויכטיגעס; מענטשען וואָס האָבען געראַבעוועט ביים פֿאָלק אַזוינע הויכע אַווטאָריטעטען וויא בושה, חכמה, סקראָמנאָסט, עטעטיק, געוויסען, ענדליך אַפילו זאַקאָן און האָבען אויף זייער אָרט פֿאַרפֿלאַנצט,

עזות, פֿאַנאַטיזם, חוצפות, ניעוועזשעסטוואָ, שוכרות און הפקרות מענטשען, וואָס האָבען אָפּשר בייא אַ מיליאָן מענטשען צוגענומען פֿייאַיגקייט און רצון צום פּראַקטישען לעבען, און האָבען אָנגעמאַכט אַלפֿי אַלפֿים נאַכלאָסיגע מקבלים, שלעפּערס און טויגעניכטסען אויף דור דורות — נאָ איז זייא דען ניט כדאי צופֿאַרטיידיגען! ? האַ? — נישמער ניט מיט אַזוינע ליטווישע קאַלבאַס-יעזואַטען בין איך געשאַפֿען צו רעדען! נאָר דערווייל האָב איך אייך דערוויזען, אַז ניט דאָס וויל איך אויך מיט מיין שרייבען. — בלייבט זיך טאַקע דיא קשיא, וואָס וויל איך מיט מיין שרייבען?

מערקווערדיג בנאמנות; דאָס וואָס איך וויל ניט, דאָס פֿאַלט אַייך איין, און דאָס וואָס איך וויל, דאַרויף טראָגט אַייך אַייער שכל ניט! וואָס פֿאַלט איהר גראַדע נאָר אויפֿן גרייז? פֿאַלט בעסער אויפֿן אָמת. — נישמער באַ; איהר זאָלט טאַקע וויסען, וואָס איהר ווילט מיט'ן לעזען, וואָלט איהר געווים פֿאַרשטאַנען, וואָס איך וויל מיט'ן שרייבען — נאָר אָט דאָס איז טאַקע דער גאַנצער אומגליק, וואָס אַ יוד ווייסט ניט און וויל ניט וויסען וואָס ער לעזט! — און פֿאַר וואָס דאָס איז — איז גאָר פשוט; דער חלוק פֿינ'ם יודען ביז אין קריסט איז נאָר איין וואָרט: „מוזען“ — „ווילען“ דער קריסט טוהט אַ זאַך, ווייל ער וויל זיא טיהן; ער עסט — ווייל ער וויל עסען; ער קלייד זיך — ווייל ער וויל זיך קליידען; ער האָט חתונה, ער בילדעט קינדער, ער שטייערט מיט זיין אָבשטשעסטוואָ — ווייל ער וויל אַזוי אַליין; ענדליך דער קריסט לעזט, ווייל ער וויל לעזען — א. ז. וו. — דער יוד אָבער טיהט אַלעס, ווייל ער מוז; ער עסט און טרינקט און קלייד זיך — ווייל „מע מוז זיך — זאָגט ער — דער האַלטען דיא נשמה! מע קען זיך — זאָגט ער — נאַקעט ניט געהען!“ ער האָט חתונה, ווייל ער מוז האָבען דעם נדן, צו אַ בעלהביתטע אין שטוב, צו אויף וועהמען דיא אימושטשעסטווע איבערשרייבען... צו גאָר אַ שוחט, אַ חזן, אַ מלמד ווערען — מוז מען זיין אַ נשוי. (באַווייבטער) ער בילדעט קינ־ער, ווייל ער מוז היינטיגע צייטען איבער כמה טעמים. — ער שטייערט אין צרכי צבור, ווייל ער מוז — דער סטאַרעסטע נייט איהם פשוט מיט דיסאַטניקעס! — ענדליך, ער לעזט — ווייל ער מוז „וואָס זאָל

איך טיהען—זאָגט ער — מיט דעם זלידנישען מחבר ? אז ער האָט מיר
פשוט מיט גוואַלד אָנגעוואָרפען זיין ביכעל ! נאָ מוז איך זיך עס חאָטש
איבערלעזען פאַר מיין בלוט !..." נאָ, היינט מיט וואָסער אַ חשק און
וואָסער אַ טעם קען מען שוין פיהלען אין עסען, טרינקען, קליידען, פאַ-
מיליע, בילדען און לעזען ווען מע טיהט עס שוין וויל מע מוז ? — און
טאַקע דאַריבער, מיינע ליעבע הארציגע לעזער, ווייסט איהר ניט, וואָס
איך וויל—וויל איהר ווייסט מהילה ניט, וואָס איהר ווילט, וואָרען איהר
ווילט גאָר ניט!— נאָר וואָס דען, איהר פרעגט זיך מיך, איך זאָל אייך
זאָגען, וואָס איך וויל ? — מוז איך אייך זאָגען, אַזוי וויא איך מוז אייך
אַ היים טראָגען מיינע ביכלעך און אָנוואַרפען אייך וויא אויף אַ נאַ-
פאַסט ! — הערט זשע אוים מיט חשק :

מיט מיין שרייבען ווי ל איך גאָר אַ ק ליי ניקייט ; איך וויל, אַז איהר
זאָלט זיין ד אָ ס, וואָס איך בין נ י ט !... וועט איהר זיך אפשר מיינען,
אַז איך בין אַ שטייגער קיין חסיד און קיין גנב ניט—וויל איך, אַז איהר
זאָלט חלילה זיין חסידים און גנבים ? חלילה וחס ! דאָס קאָן נאָר וועלען
אַ פרומקין, וויל אַזוינע פרומקין'ס ווילען, אַז אַלע יודען זאָלען זיין ד אָ ס,
וואָס זייא אַליין זענין י אָ ! — אָבער מיך זאָלל גאָט אָפּהיטען פון אַזא
מיינונג ! איך ווינש מיר נאָר מיט מיין גאַנץ לעבען, אייך צו זעהען
ד אָ ס, וואָס איך בין נ י ט ! און ווען שוין ניט אייך אַליין—וויל איך עס
חאָטש דערלעבען אין אייערע קינדער ! און וואָס מיינט איהר אַ שטיי-
גער—אַחוץ חסרונות—בין איך נ י ט ! פאַרקערט, כמעט אַלעס בין איך
י אָ : איך בין אָרענטליך, סוליעד, אַ בעל בוטה, פייאיג, טהאַטיג, ניט
קיין נאַר, אַביסעל געלערענט, מעורב עם הבריות, אַשטיקעל שרייבער
אויך וכדומה — איז דאָך דאַכט זיך, נישט קשה ! איין זאַך בין איך אָ-
בער נ י ט, וואָס אָהן דעם זענין דיא אַללע מעלות—גאַללע חסרונות !
היינו איך בין נ י ט זעלבסטשטאַנדיג, עס הייסט, איך בין נ י ט קיין
מ ע נ ט ש ! — אָט דאָס ק ל יי נ יק ה יי ט, ברידער, געהט אָפּ מיר און
אייך, און דאָס האָבען מיר צופאַרדאַנקען אונזערע טאַטעס !— אונזערע
עלטערען האָבען אונז געגיבען זיטטליכקייט אַלס יוד ניט אַלס מענטש !
בייא זייא אין זייער ווערטערבוך איז גאָר דאָס וואָרט מ ע נ ט ש ניט

געשטאַנען—און אַז סע איז יאָ געשטאַנען „אָ ד ם. איש, אנוש, גבר„
האָט עס בייא זייא געהאַט אַ טייטש „יוד, יוד, יוד און יוד !" וואָרען
זייא האָבען זיך גאָר אַנגערעדט, אַז גאָט האָט באַשאַפען אָדם הראשון'ען
אַ יודען.—אַז ביז אַברהם'ן איז געוועהען יודען, איי עפים אַ כדרלעומר
אַ נמרוד, אַ ישמעאל צו אַ יטור נָפִיש וקדמה ? דאָס זענין עפים געוועהן
מיני גולם'ס, עפים ניט-גוטע, עפים פאַרזעהענישען, וואָלפקולאַקען ?
נאָ, און פון אברהם'ן ביז אַצונד איז זיך אַודאי נאָר יודען... נמצא, אַז
אויסער יודען האָט בייא זייא גאָר ניט עקסיסטירט ; האָבען זייא זיך נאָר
געלערענט צוטיהען ד י א גוטע מדות, וועלכע זייא געפעלען דעם אַנ-
דערען יודען, און ניט טיהען ד י א שלעכטע מדות, וועלכע דעם אַנדע-
רען יודען טויג ניט !—היינט פאַרשטעהט נאָר, אויף וויפיעל מיר קענען
זיך ראַקאָוואָדסטוועווען (ציוויזען) אינ'ם פראַקטישען לעבען מיט דיא
עטליכע שמאָהלע, קורזיכטיגע מדות טובות, וועלכע אַ זשמענקי גע-
נאַרטע יודליך האָבען זייא בהסכם גמור צווישען זיך אָפּגעמאַכט אין
מאָהל אויף תמיד, וויל דיא זשמענקי האָט געמיינט, אַז מיט איהר פוללט
זיך אוים דיא גאַנצע וועלט מיט דער גאַנצער אייביגקייט, פנים סמבטין
ביז אונטער דיא הרי חושך און פון ששת ימי בראשית ביז תחית—
המתים !!!? וויא קענען מיר דורך געהען דיא גרויסע וועלט מיט אַ ז א
מעטאָדע, וועלכע זיא שלעפט אונז אַלץ אַריין אין אַ ווינקעלע און וויזט
אונז אַלץ אָן אויף צוריק מיט 3000 יאָהר ? אַז ווינטער הייסט מען אונז
זאָגען טל ומטר און זוממער משיב הרוח; שבט זאָלען מיר מאַבען ראש
השנה פאַר דיא ביימער און סיון שוין פאַרטיג זיין מיט דער גאַנצער
קאָסאָוויציע — וויל צוריק מיט טויזענטער יאָהרען האָבען מיר זשמענקי
יודליך געוואָהנט אין ארץ ישראל ! — און ארץ-ישראל איז דאָך שוין בייא
דער זשמענקי, כמעט 99 חלקים וועלט ! וואָלטען אונזערע עלטערען גע-
וועהען גערעכענט, אַז חוץ יודען, איז נאָך אימיצער און נאָך עפים ראָ'
וואָלטען זייא אָפּשר טאַקע געמאַכט נוטצליכע און פראַקטישע הנהגות
און בענעהמינגען, אַזוי וויא אַלע אַנדערע פאָלקער אין זייער פאַך, און
זייא וואָלטען, פיעל, ווייניג, גענוצט אין דער אָבשטשע וועלט.— אַז זייא
האָבען אָבער, צום אומגליק געמיינט, אַז ד' אמות של הלכה איז דיא

גאַנצע וועלט און 6000 יאָהר איז דיא גאַנצע איוויגקייט; (שיתא אלפי
שנין הוי עלמא) נאָ וויזשע קען מען טויגען מיט אַזא לעבענס-ריכטונג?
וואָס פאַר אַ טעם קענען האָבען יודישע מדות טובות אין דער גרוי-
סער פראַקטישער, ציוויליזירטער וועלט? — און אַז איך בין שוין טאַקע
אַפילו אָנגעשמעקט מיט דעם יעצטיגען צייט-גייסט, אָבער קאָם איז מיין
יוגענד-ערציהונג געגאַנגען פינ'ם פאַרעלטערטען יודישען שטאַנד-פונקט,
אַזוי זענין שוין מיינע אַללע מדות טובות ניט ווערט אַ פיהרער, וואָרען
זייא קוועלען אויס יוד אַליין אָבער ניט אויס מענטש! — למשל איך
בין אָרענטליך שוין אַביסעל נאָך דער נייער צייט—אונטערדעסען, איבער
מיין פינצטער ערציהונג, האָט מיין אָרענטליכקייט אַ פנים וויא חוזק,
וואָרען דער מקור דערפון איז נאָר יוד, ניט מענטש; איז טאַקע
מענשליכעס אָרענטליכקייט נאַאיוו, ריין, אַמת — און יודעש אָ-
רינטליכקייט איז ראַסטשאָטליווע, וואָרען אָרענטליכקייט ביים פאַרעל-
טערטען יודען איז זיך נאָר פאַרבינדען מיט דער תורה; ניט גנב'נען, ניט
ראַביוועןן, ניט אָפּנאַרען, ניט טאַשעניטשען וכדומה און טאַקע ניט מעהר—
און. אָרענטליכקייט ביא דער מענשהייט פאַרבינדט זיך מיט מענשליכ-
קייט; אָפּרייסען פון מיין ביסען יענעם, בעלוויענען דעם פועל נאָך זיין
טרוד, האַלטען ווייב און קינדער גלייך מיט זיך, גיבען יענעם אַ חלק אין
מיינע פריידען און נעמען בייא איהם אַ חלק אין זיינע לעדען און, ווען
מע דאַרף, טאַקע מיט זיך גאַר אָפּפערען פאַר יענעם!... אַזוי זענין
אַלע מיינע איבריגע מדות טובות, למשל מיין בושה נעמט זיך פון יו-
דעשען „אַראָפּפאַלען בייא זיך" וואָרען דער יוד דאַרף זיך זיין אַ בטל
ומבוטל'ניק, אַ עפר ואפר'ניק, אַ צעטרייטען ווערימעל, אַ מה, אַ גאָר
ניט! — אָבער ניט איך האָב בושה לויט דיא פריליטשיע פאָדערט, לויט
דרך ארץ זאָגט. איהר ווייסט זיך יודישע בושה; זאָגין אונטער אַ קרים-
טליכער געזעלשאַפט זיין מיינונג אויך איבער אַ געגענשטאַנד— שעהמט
ער זיך, וואָרען „חלעבען דיא קשיא וואָס בין איך? אַ גאָר ניט מיט אַ
נישט!" און זיך צושרייען אין בית המדרש אויפן גבאי, „יאַ טעבע גראַ-
דאָנאַטשאַללניק!" מיט'ן אונפערשעהמטעסטען שטאָלץ, דאָס איז גאָר קיין
בושה ניט! דעסגלייכען מיין סולידקייט נעמט זיך פון טרוסאָסט: איך האָב

מורא פאַר אַ פליעג אויף דער וואַנד דאַריבער טשעפע איך ניט מיט קיינעם!
מיין פייאיגקייט, מיין טהאָטיגקייט איז אויך דאָס אייגענע, איך האָרעווע
און רודף אַרוים מיינע אַללע פייאיגקייטען צום האָרעווען וויל איך בין
נעביך אַ יודעלע מיט ווייב און קינדערליך, אָבער קאָם ניט דאָס וואָלט
איך זיכער קיין האַנד אין קאַלט וואַסער ניט געטוהן, און אַז היינטיגע
יונגע לייט האָרעווען שוין אַפילו ניט צוליעב דעם. — נאָ, מיינען זייא
קאַפיטאַל'ען צונויף שלאָגען — אויך אַ יודעשע האָראָוואַניע! — אָבער
טאַקע האָרעווין ארפאַשנע פיהזיש אַלס, מענטש טור ליידיג ניט זיט-
צען—דאָס אידאי ניט—היינט אַ יודעשליכער „קיין נאַר ניט" אַ יודעשער
„מעורב עם הבריות" אַ יודעשער „אַביסעל געלערענט" דאָס דאַרף איך
אייך ניט דערצהעלען, אַז מע מיינט, אַ ווערטעלע זאָגען, אַ פאַרעווע יודעל
זיין און קענען שרייבען אָהן ווירעס! אַזוי זענין אַלע מעלות; אַלס יו-
דעשקייט זענין זייא טאַקע אויסגעצייכענט און אַלס מענשליכקייט טוי-
גען זייא, בנאָמנות, אויף כפרות! — היינט ווייסט איהר שוין, וואָס איך
וויללל מיט מיין שרייבען? איך וויל, אַז איהר זאָלט יאָ זיין דאָס וואָס
איך בין ניט! דאָס וואָס מיין ערציהונג האָט בייא מיר אַוועקגעראַבע-
וועט! זייט זעלבסט שטאָנדיג! זייט מענטשען, חוץ יודען! פיהרט איין דיא
רעליגיע אין דער פראַקטיקע און ניט דיא פראַקטיקע אין דער רעליגיע!
מעהר פערצייליך איז אַ שלעכטע מדה אַביא זיא ווערט געטיהען זעלב-
סטשטאָנדיג, נאָך אייגע'נער איבערצייגונג איידער אַ קלאָמערשט-גיטע
מדה, וואָס זיא געהט פון אַ פאַרדאָרבענער קוועלע! קומט ניט אָפּ נאָר
מיט'ן באַרימען זיך פאַר'ן ווייב אין דער היים: „איך וועל איהם זאָגען
דעם אמת אין דיא אייגען! — איך פאַלל ניט אַראָפּ פאַר זיין געלט!—
איך שטראַך מיך ניט אין קיין נגידים! — פאַר מיין אומכבוד וועל איך
איהם דיא אויגען אַרויסנעמען! — איך! איך בין אַ-נ-עפענטליכער מענטש;
חנפה'נען האָב איך פיינד!" זאָג איהם טאַקע! פאַלל טאַקע ניט אַראָפּ!
שטראַך זיך טאַקע ניט אין זיין געלט! זייא טאַקע עפענטליך און חנפה
טאַקע ניט אויף ד-ר-אמת'ן! פיהלט זיך! שאַצט זיך, נאָר אַלס מענטש,
ניט אַלס יוד! — אָט דאָס פעלט מיר נעביך און דאָס וויללל איך
פון אייך!...

עפיגראממען.

זאָג נאַר ווייבעל, וואָס ביסטו אַזוי אויפ׳ן מגיד אויפגעטראָגען
פאַר וואָס ער האַלט דיר תמיד אין איין שטיק מוסר זאָגען ?
דוא ווייסט דען ניט, אַז דער מגיד וויל זיין גאָטט גלאַך —
וועהמען ער האָט ליעב — דעם שטראָפּט ער אַ סך !...

וואָס באַקלאָגסטו זיך אַזוי, יונגער מאַנן, אויף דיין דאָליע ?
דוא האָסט זיך דאָך געשטראַבט אין יוחס און אין מזומנים. —
נאָ מעג זיא זיך זיין מיאוס און נאָך מיט אַ גרעסערער וואָליע
אַביא דוא האָסט אַ סך נדן מיט שיינע מחותנים ! —

דיא שעפּיטיווקער אויסשטעללונג.

אַנימעלט האָב איך מקבל גיוועהן אַ בריף פין מיינעם אַגיטען ברידער אין שעפּיטיווקע, (איהר האָט עפּיס ליעב אַ שעפּיטיווקער גיטענברידער ...? נאַר וואָס קאָן מען מאַכען בא אַזא ביטער יאָהר ? ...) שרייבט ער מיר, אַז דיא דאָרטיגע ליוביטעלים (נאָך פינים שעפּיטיווקער רב׳ס מקורבים) האָבין זיך ווילד מתקנא גיוועהן אַין פֿהילאַדעלפיער קהל און האָבען זיך גינומען אַין מאָהל איבער אלע כאהל, צו מיסד זיין אַ וועלט-אויסשטעללונג פין אַללע אַלטע און נייע יודעשע אַנטיקען אין שעפּיטיווקע, ווייל דורך דער קיעוו-ברעסטער-ליניע איז יעצט שעפּיטיווקע כמעט דער הויפּט מיטטעלפונקט צווישען רוססיש פוילען און ליטא, נמצא אַז שעפּיטיווקער פלאַטץ וועט אַוודאי ניט זשעדנע זיין אין אַללע גרעסטע און בערימטעסטע יודעשע אַנטיקען וואָס פוילין און ליטאָ גיבען ארויס טאַג טאָגליך ! — אומר-ועושה ! מע האָט דאָרט שוין אפילו אָפּגענומען אַ גיט פלאַטץ וועגין דעם, טאַקע סאַמע אינטערען בית עולם ; (וויזשע דען מאַכט מען אַ-נ אויסשטעללונג פין יודישע אַנטיקען) און מע האָט שוין איבערגעפיהרט אַ היען אַללע ליססענע סוכות, וואָס שטעהען בא שעפּיטיווקער בעג׳י בתים פין יאָהר צו יאָהר, און יעדער סוכה איז בעשטימט פיר אַ בעזינדער אַבטהיילונג נאָך דיא פערשיעדענע אַרטי-

קעלען נאָך ; למשל, דעם רב׳ס סוכה האָט מען בעשטימט פיר איסטאָריש-חראָנאָלאָגישע אַרטיקלען, ווייל דער רב איז אַווילדער איסטאָריקער : ער דערציילט וויא אַוואַססער דיא גאַנצע געשיכטע פין דיא רויטע יודליך ; פין אַלעקסאנדר מוקדון מיטין אָדלער, וואָס האט איהם פאַרטראָגען אין גן עדן התחתון ; פין גאָנטען, פין אַלעקסע דעם בעל שם׳ס און אפילו פינ׳ם הינקענדיגען שניידער, וואָס האָט גיהאַט וויכוחים מיט אַללע גרעסטע פויבסטען און האָט זייא מן הסתם מנצח גיוועהן ! — דעם חזן׳ס סוכה איז בעשטימט פיר מוזיקאַלישע אינסטרומענטען, ווייל אויף איהם האָבען מעיד גיוועהן קאַשטען, פאָסטערנאַק און דאָס ווילנער בעל הבית׳ל אז בייא איהם ליגען פייפעליך אין האלז ! — דעם סבאָרטשיקס סוכה — פיר מאַטעמאַטיק, ווייל ער רעכיצט זיך גיעט אָפּ מיטין שטעטיל. — דעם שוחט׳ס סובה — פיר מעדיציען און אַנאַטאָמיע, ווייל ער איז אַזוי קלאָהר אין חכמת הנתוח, (אנאַטאָמיע) אַז ער אַנאַטאָמירט דעם אָקס אויף נאַללע שטיקליך — און שטיקליך קימען זיך איהם ע״פ הקאָנטראַקט. — דעם שיהל-גבאי׳ם סוכה — פיר פהיזיק און כעמיע, מחמת ער קען דעם שווערסטען כעמישען פראָצעס פערבינדען און אויפלעזען ! למשל, דעם נשאר פין יום כיפור׳יגע וועקסענע לעכט לעזט ער אַזוי לייכט אויף, אַז מע זעהט באַשאַנפערליך, וויא דער וואַקס ענטהיילט זיך בעזינדער צין איהם אין קלייט אַראַן, און דיא קנויטען אויף שטאָטשעקעס פאַר אַגאַנץ ווינטער אין לאָמטערען אַראַן !... און ווידער קען ער אַזוי כעמיש פאַרבינדען דיא אָתרוגים מיכן שקלים-געלט, עס זאָל פין דיא ביידע שטאָפין אַרויס גאָר אַ נייער שטאָף, וואָס איז פאָהאָזש אויף אַ פייענם טיליפ... דעם חברה-קדושה-גבאי׳ס סוכה פיר אללערלייא מאָנעטען. ווייל ער איז דער איינציגער בריה אויף אויסצואַרבייטען געלט פין ד-ר-ע ר ד !... דעם סופר׳ס סוכה-פיר רעאָגליפען-שריפט און מאַהלערייא, מחמת אז ער שרייבט דיא גאַנצע וואָך, איז ערשט געמאָהלט ער זאָל ניט האָבען אויף שבת !... דעם קהלשען שרייבער׳ס סוכה — פיר מעהאַניזמוס, ווייל ער איז דיא שטאָט-מאַשין ; אַללע דרייען איהם אָן און ער פאַרדרייט אַללע. — און דעם נגיד׳ס סוכה האָט מען בעשטיממט פאַרען בו-

פֿעט, מחמת ער עססט אויף און טרינקט אוים דאָס בלוט פֿין אַללע אָרימכּע לייט, און שרייעט אין איין קול, אז דיא קבצנים עססען איהם אָפּ דעם קאָפּף ! . . .

וויא איך האָב נאָר דאָס בריוועל איבערגעלעזען, בין איך בזו הרגע, מיטען עקסטרע צוג אַוועקגעלאָפען קיין שעפּיטיווקע, און איך האָב שוין קוים מיט צרות פֿאַרכאַפּט אַ ווינקעלע אויף מיין קלימעקעל אָפּלעגען, וואָרין אַללע 3 הויפּטקוואַטיערען (דער פּוליש, דער אוהל און דאָס מרחץ) זאָגען שוין געוועהן אָנגעשלאָגען מיט אַנטיקען־ברייננער מפּה לפּה ! —

מיין שעפּיטיווקער גיטער ברידער האָט מיך באַלד געפֿיהרט צוּיף דער וויסטאַוקע און האָט מיר אַללעס אויסגעוויזען, און אויף איטליכען פּיצעלע מיר געגיבען צו ערקלעהרען.— און איך זאָג אייך טאַקע בפּרוש אַז ווען ניט ער — וואָלט איך אויף אַ סך אַנטיקען גאָר ניט גיפֿאַללען אין לעבען, וואָס דאָס איז ? אָט הערט וועט איהר שטוינען ! — :

איסטאָריש־כראָנאָלאָגישע אַבטהיילונג.

ביים אַראַנגאַנג אין דער אַבטהיילונג שטעהט אויף אַ סטויפּ אַ קערושנעריש קלאָצעל אָנגעטיהען אין אַ יאַרמעלקע, בייא וועלכער פֿין ביידע זייטען זאַנין ציגעטשעפּעט 2 פֿערשיעדענע פּאות ! איינע איז קערץ, קאָלטענאָוואַטע און רויכעג און דיא אַנדערע איז לאַנג, גלאַך און דין וויא אַ פֿלעכטעל.— איך קיק און קיק אויף דעם מין טשוטשעלע אין וואָלט באין ענין ואופן ניט גיפֿאַללען וואָס פֿאַר א־נ־אַנטיק דאָ שטעקט. נאָר אַז מיין גיטער ברידער האָט מיך אויף געקלערט, וואָס דאָ ליגט, בין איך אַודאי נבהל ומשתומם געוואָרען.— „דאָס איז־זאָגט ער־ר״ פּנחס׳ל סלאַוויטערס יאַרמעלקע, וואָס מיט איהר האָט ער זיין פֿרומקייט בעוויזען און דערפֿאַר האָט ער זוכה געוועהן מע זאָהל איהר אָנטשעפּען אָט דיא 2 פּאות ; איינע פֿין נבוכדנצר׳ס האָר, בעת ער איז פֿאַרוואָרפֿען געוועהן אין אַ בער אין דיא אַנדערע איז אַ פֿלעכטעל פֿין ושתּי׳ס צאָפּ אויפען שטערען ! נעבען דער טיער איז גישטאַנען אַ קאָשעק מיט בוזיקעס, מיט וועלכע יודען האָבען זיך גיוואָרפֿען דעם ערשטען תשעה

באָב נאָך חורבן בית המקדש ! — איין המן קלעפּעל, וואָס מרדכי אליין האָט עס אויסגעשניצט פֿין פּימסען האָלץ, אויף מזרח וואַנט איז געהאַנגען אויף אַ רויטען פֿאָדעם זייד דיא גרוגרת דר׳ צדוק, דאָס שטיינדעל וואָס ר׳ נחמן בראַסלעווער האָט גיוואָרפֿען דער ירושלים־קלפּה ; ר׳ וואָלף קיצים צוריסענער פֿאַנטאָפֿעל, פֿין וועלכען ס׳איז אַרויסגעקימטען ר׳ ברוך׳ל מעזיביזער און ר׳ פֿרויעם סדילקעווער ; דיא באָמבע, וואָס הענגט אין אָסטרער שיהל אין דער לופֿט ... דער שופר, וואָס דער בערדיטשעווער רב האָט גיוואָרפֿען, אז נאָר איוואן זאָהל מיט איהם בלאָזען ! אין נאָך טויזענטער איסטאָרישע אַנטיקען, וואָס דיא האָר שטעללען זיך קאַפּויר קיקענדיג אויף זייא ! . . .

מוזיקאַלישע אַבטהיילונג.

מיילא וואָס איך האָב איבער געזעהן אין דער מוזיקאַלישער אַבטהיילונג, איז גאָר אין לשער ואין לערוך, נאָר דיא הויפּטקונסט וועלל איך אייך דערצעלען, וועט איהר גאַפּען אויף דיא נעגעל !— : אין מיטטען דער סוכה איז גישטאַנען אַ גרויסער, קיילכדיגער טיש, אויף איהם איז געוועהן פֿאַרוואָלגערט מיט אַללערלייא אינסטרומענטען ; אַרום דעם טיש זאַנען גיזעסען יאַרעוואַקסענע פֿיגורעס, אָפּגעכּאָהלט דעם גאַנצען ריזשענערס קאַפּעליע, אַללע האָבען גיהאַלטען סידורים אין דיא הענט, נאָר דער קאַפּעלמייסטער אַליין האָט גיהאַלטען פֿאַר זיך אַ געווירעטען ביך מיט גאַללע נאָטען פֿין הפטורה־טראָפּ, און מיט אַ לאַנגען שופר אין מויל האָט ער דעריזשירט דעם נוסח פֿין „אתּה אחד״ —

מאַטעמאַטישע אַבטהיילונג :

אין דער אַבטהיילונג האָב איך געזעהען כּמה וכמה אַנטיקען, וואָס ס׳איז גאָר ניט פֿאַר מיין מוח געוועהן משיג צו זיין ! נאָר איינס האָב איך דאָרט געזעהן, וואָס וויל איך וועלל לעבין וועלל איך עס ניט פֿאַרגעססען, היינו, איך זעה וויא איינער שטעהט באַ דער וואַנד און דרייט מיט אַ רעדעל ; איך קיק מיך ניט ציא, זעה איך, אַז פֿאַר איהם איז אויסגעגראָבען אַ גריעב אָפּשר אויף הונדערט סאַזשען דיא טיעף און

ער איז פֿילל מיט פּאַסעקליך פּאַפּיער, אַזוי וויא אויף דיא דעפּעשען-מאַשינ-
דליך, פֿין דעם גריעב געהעט אַ-נ-עק פּאַס אויפֿען רעדעל אַרויף, אַזוי,
אַז דאָס אָנוויקלעכץ פֿאַרנעמט שוין איבער דער גאַנצער וואַנד און פֿינים
גריעב איז נאָך גאָר וועניג אַראָפּ!... און באַ יעדען מאָהל אַרימדרייען
צייכענט דער דרייער עפּיס אַ ציפֿרע אויפֿען פּאַס. — נאָ גייא וויים, אַז
דאָס איז דיא מאָסם וואָס מע האָט גענימטען עוג מלך הבשן׳ען אויף
אַ פּאָאר פֿלידערען!?...

מעדיצין־אַנאַטאָמי׳שע אַבטהיילונג.

אין דער אַבטהיילונג האָב איך גאָר ניט געוויסכט אויף וועלכען
פֿריהר צוקיקען; דאָ שטעהט דער סלויא מיט צעברעקעלטע אֵברים פֿין
דעם מענטשען, וואָס דער רמב״ם האָט איהם צושניטטען אויף פּוץ פּוצ-
לעך און צוריק לעבעדיג גימאַכט; דאָ ליגען אויף אַ זאָלץ-וויגעל
דיא פּאַסעם פֿלייש, וואָס ר׳ ליב שרה׳ס האָט געשינדען מיט דיא
נעגעל; דאָ ליגט דער יתוש מיט דיא קיפּערנע נעגעל און מיטין איי-
זערנעם פּיסק, וואָס האָט טיטוס׳ן געפּיקט אין מוח אַראַן; דיא ווענט זאַ-
נען באַהאַנגען מיט טויזענטער פֿאַרשיעדענע ליקאַרסטוועס צו אַללערלייא
געפֿערליכע חלאת׳ן, ווי למשל איבערגעקערטע פלעצעל-ציא וואַרגען זיך;
שטילשווייגענדיגע וואַססער-צין אַ מקשה לילד; גענאָסענער וואַקס צין אַ
איבערשרעק; גערעכערטע, גנבישע ציצית-ציא קדחת רביעית; בליט
פֿין אַ שווארצען האָן—ציא חולי נופל; צימאָהלענער אַפּיקומן אין אַביסעל
ראָזשענקים ווין-צי שטאַרקע עצירות; לולב-פֿינגערליך-צום קראַמפּף;
צוריסענע סטאָגען פֿין העמדליך-צום אַראָפּפֿאַללען; היינט שמירות,
קמעות, סגולות, שפּראָכען, ארץ ישראל ערד און נאָך טויזענטער באַב-
סקע רפֿואות גאָר אָהן אַ-נ-עק און אָהן אַ ברעג! — נאָר דיא אַללע זאַ-
נען כלאָ אַקייגען דער לעצטער סגולה, וואָס איך האָב גיזעהן; היינו:
אויפֿען טיש זאַנען גישטאַנען 2 הויכע גלייזערנע סלויעס, אָפּשר אויף אַ
כאַזשען דיא העך, אָנגעגאָססען מיט ספּירט.— אין איינעם איז געשטאַ-
נען אַ טויטער, באַלזאַמירטער בחור, אָפּגעשאָטען מיט קרעץ, מיט
מכות, מיט בלאָטערען און מיט אַ פּאַרך איבער דיא אויגען, און אינם

אַנדערען-טאַקע סאָמע אַקייגען-א באַלזאַמירטע בתולה פֿין אַ יאָהר 45,
מיט אויסגעדרייטע הענד און פֿיעס, מיט אַ מויל וויא אַ קראָקאָדעל,
דאָס פּנים לויטער בושעכעס מיט לישייעס און דיא נאָז נאָר מיט איין
לאָך... איך האָב דאָס דערזעהען בין איך שיר חלשות ניבליבען קיקענ-
דיג! נאָר וואָס מע מיינט מיט דיא 2 קראַסאַוויצעס... האָב איך באַין
אופֿן ניט גיקענט פֿאַללען! ביז מיין שעפּיטיווקער גיטער ברידער האָט
זיך פֿין מיר גיט צילאַכט, אין מאַכט אַזוי צו מיר: שוטה! קיק אַרויף,
וועכטו זיך פֿאַרשפּאָרען הידושען! — איך טיה אַ קיק, איז איבער דיא
2 סלויעס איבערגעלעגט אַ פּרוכת אויף 4 דריינגלעך, און פֿינם פּרוכת
הענגט אַראָפּ אַ קוויטעלע, מיט דיא ווערטער: „אַ בית-עלמין-חופּה-
ציא האָליעריא!...“

פֿהיזיש־כֶעמִיעשע אַבטהיילונג.

דיא אַבטהיילונג איז פֿילל מיט פֿערשיעדענע כעמישע אַפּאַראַטען,
איטליכער בעזונדער איז נייטיג פֿאַר׳ן יודען וויא אין לעבען אַראַן —
למשל: אַ-נ-אַפּאַראַט וואָס אָהן דינים, אָהן באַדערס און אָהן מדידה,
מאַכט ער פֿין 2 פֿערשיעדענע שטאָפֿען אַ נייעם שטאָף, וועלכעס ס׳איז
טאָטש אוב טאָטש אַ מקוה, בכל פּרטיה ודקדוקיה! היינו מע לאָזט
נאָר אַראַן אין איהם וואַססער און סרחה, צאַפּט זיך שוין פֿין איהם גרייטע
מקואות, על צד היותר טוב!... היינט האָב איך געזעהען אַ הרוסת-
אַפּאַראַט, אַ דריידעל-אַפּאַראַט, אַ המן-טאַש-אַפּאַראַט, ווידער גאָר אַ
קליין אַפּאַראַטעל, וואָס מע לעגט אַראַן אין דעם אַ שטיקעל דאַרען
קאָרזש מיט אַביסעל געריבענעם הריין — קיממט עפּיס אַרויס אַ נייער
מין שטאָף, וואָס דיא כעמיקער ריפֿען איהם אָהן „כורך“... אין מיט
סוכה איז געשטאַנען אַ-נ-אַפּאַראַט מיט אַ לאַנג בלעכען רערעל אַרויס
באַ דעם רערעל איז געשטאַנען אַ קינד פֿין אַ יאָהר 5—6 אין האָט אינם
רערעל אַריין געזינגען זייגע קינדערשע לידלעך: ציגעלע מיגעלע קאָטאַ-
ניי; מיזעלע כאַזעלע קי׳ץ קי׳ץ קי׳ץ!—בערעלע בערעלע. קום זיך לויזען;
זשי זשי זשי-חיק!. פֿערד, בייטש, שטעקעלע; הינטעלע הינטעלע
האַוו! האַוו! האַוו! — וכדומה, און דיא אַללע מאַטריאַללען האָבען זיך

אינם אַפּאַראַט אַזוי כעמיש איבערגעאַרבייטעט, אז פֿין דער אַנדערער זייט רערעל האָט זעך געשיט פעק מיט חד-גדיאָ׳ס !...

אין דער מאָנטען אבטהיילונג האָב איך מעהר ניט גיזעהן, נאָר דעם גראָשען וואָס הערשעל אָסטראָפּאָליער האָט געהייסען דער מקשה לילד צילענען צום נאָפּעל כדי דער קבצן זאָל אַרויס, ... ס׳איז דאַכט זיך אין פּלוק גאָר אַקליינינקייט, נאָר אין דער געשיכטע דער הסירעשען ציוויליזאַציע שפּילט עס אַ גאַנץ גרויסע ראָלע !...

שריפט־מאַהלעריי־אַבטהיילונג.

אַ דאָ האָב איך שוין געזעהען דיא אללע בריעף, וואָס דער אָווער-האַן האָט געטראָגען־פֿין שלמה׳ן צי דער מלכת-שבאָ, דיא געשריבענע שאלת-תשובה, וואָס דער שעפּיטיווקער רב האָט תופס געוועהן,—קיקענ-דיג נאָר אויפן מאַכען מיט דער פען, בעת ר׳ האזקעלע פראַגער האָט זיא גישריבען — פֿין דער וויטען, אַז זיא איז ניט גישריבען על פי דין תורה !... אַ מזרח, אויף וועלכען ס׳איז אויסגעמאָהלט געוועהן מרדכי— בעת ער איז געוואָרען משנה למלך — אין אַ ראָצעמאָרענעם קאָפּטען מיט סטראָקעס, אין אַ מאַרדערנעם ספּאָדעק מיט פאַנטאָפֿעל, אין איין האַנט מיט אַ בלויזער שווערד און אין דער אַנדערער אַ גראַגער !... דיא פּייגעל-שפּראַך, וואָס דער בעל שם האָט געלערענט דעם פולונאָיר מוכיח; און אויב איהר גערדיינקט דיא מעשה, וויא אַזוי, אַז דער ריזשע-נער איז—נאָך יונגעלוויים — געקוממען צום אָפּטער רב, און האָט מיט׳ן שטעקעלע געקלאָפּט אין זיין טיליפעל אַראַן — האָט זיך דער אָפּטער געזאָגט, אז מיט דעם קלאָפּען האָט דער ריזשענער אָפּגעלערענט 20 בלאַט זוהר !... אָט דיא 20 בלאַט זוהר, האָב איך געזעהן דאָ אין דער אַבטהיילונג ! און אַ פאָטאָגראַפיש בילד, וויא אַזוי דער געוויססער הינקענ-דיגער שניידער האָט אַ ווכוח מיט׳ן פובסט און איז איהם מנצח מיט׳ן געוויכסען אני יודע !...

מעהאַניזם־אַבטהיילונג.

דאָס ערשטע, באַם אַראַנקוממען איז געשטאַנען דער טעלעגראַף,

וואָס דער של״ה דרינגט איהם אויס פֿין „בכשיל וכלפות יהלומין!" ווייטער האָב איך געזעהן דאָס גאַנצע מעהאַניזם פֿין דער פּאַפּי-רענער בריק, אויף וועלכער משיח וועט אונז פֿיהרען קיין ירושלים ... דעם אַייזערנעם קעססעל, אין וועלכען מ אָ ט ע ל ע, ר׳ דוד׳ל טאַלנערס יונגעלע, האָט אַראַן געשיקט אַ שד, אז ער זאָל איהם שווערער מאַכען מיט 200 פיד, איבערען בלבול פֿינם פריץ. — דיא מאַשינע מיט וועל-כער מע קען צאַפּען ווין פֿין דער וואַנט. — ר׳ דוד׳ל טריינעס גולם און נאָך טויזענטער אַנטיקען, וואָס איך בין שוין אַזש מיעד געוואָרען קיקענדיג ... און דאָס האַרץ האָט מיר זייער אָן געהייבען קלעמען, אַ דאָ האָב איך זיך אַראַן געהאַפּט אינם בופֿעט און האָב פֿאַרביסען אַ קלויזנער געבראָטענע קאַרטאָפּלי און פֿאַרטרינקען מיט אַביסעל מים-שלנו און בין געלאָפֿען אויפֿן וואָקזאַל, איך זאָל ניט פֿאַרשפּיטיגען דעם פּאָיעזד ! —

הילף נאָך דער צייט.

אַ רויז וואָס וואַקסט אין סטעפּ אַיין אַליין
האָט געגען זיך, אין הימעל, אַ המאַרע דערזעהען
„אַיי שוועסטער לעבען — זאָגט דיא רויז צו איהר —
שטעה נאָר אַ ווײַלע איך האָב אַבקשה צו דיר:
איך שטעה שוין דאָ לאַנג אויף דיר און וואַרט
קיק מיך אָן וויא איך בין, פֿון היטץ, אויסגעדאַרט
איך וואַקס אָהן רעגען, אוי, עס נעמט מיך אַ שרעק;
לעבען וויל איך! און איך בין אָבער ביים עק!...
אָט אָט פֿאַרסאַרפֿעט מיך דיא ברענענדע היטץ
דערקוויק זשע מיך, שוועסטער, מיט דיינעם אַ שפריץ!
וואָס וועט זיך דען אָננעמען פֿון דיין גרויס פֿערמעגען
אויף מיין חלק דיא עטליכע טראָפּען רעגען? —
זייא זשע אַזוי גוט, שוועסטער, זעה מיין ביטערע נויט
וואָרען נאָר דוא אַליין קענסט מיך ראַטעווען פֿינ׳ם טויט!..."

דיין ביטערע לאַגע בעדאָווער איך, טייַ קינד ;
נאָר העלפֿען קאָן איך דיר פֿאָרט ניט אַצונד !
וואַרט נאָר צוא אויף מיר איינגאַנצען אַ פּאָאר טאָג
—איך בין יעצט זעהר בעשעפֿטיגט, איך האַלט אין וועג—
צוריק וועגס וועלל איך זיכער דורעמער פֿאָהרען
וועל איך שוין פֿון דיינטוועגען אַ קאַפּ רעגען אָפּשפּאָרען
דערווייל לאָז זיך ניט אָפּ, האָב אַ ווײלע געדולד,
איך וועל דיר אַודאי העלפֿען כ׳האַלט עס פֿאַר אַ שולד !
דיא חמאַרע האָט ריכטיג געהאַלטען איהר וואָרט ;
זיא איז גַעקומען פונקט אויף דעם אייגענעם אָרט. —
נאָר זיא האָט שוין אָבער דאָ ניט געהאַט וואָס צוטיהן ;
הילף האָט דיא אָרימע רויז ניט געקענט דערלאַנגען
אונ ביז דיא גניידיגע חמאַרע איז געקומען צופֿליהען
איז זיא נעביך דאָ דערווייל אומצייטיג אויסגעגאַנגען !...

* * *

דער יעניגער גביר, וואָס האָט שוין יאָ הרגשה
זיך צוצוהערען אַ מאָהל צום אָרימאַנס בקשה
האַלט ער אָבער שטענדיג אין איין שטיק ניט-צייט
אונ ער לעגט איהם אָפּ דיא טובה—אַפֿילו ניט אויף וויט—
—אויף איין שעה, נאָר—אַ שעהנעם דאַנק !
דיא איינע שעה איז אָבער דער לעצטער צאַנק ;
וואָס זיין נשמה געהט אויס פֿון מאַנגעל אָן נויט
אונ מיט דער שעה, האָט אויסגעשלאָגען דער טויט !..
אָט דאָס איז דער אומגליק פֿון דיא אָרימע לייט,
וואָס דיא זעלטענע הילף קוממט אויך נאָך דער צייט !..

אבינו מלכנו קרע רוע גזר דיננו !!!

איך שרייא אבינו מלכנו, אונ איהר, זשאַרגאָניסטען, שלאָפט ! —
שלאָפֿסט אַבראַמאָוויטש, שלשום בר יענטע, גאָלדפֿאַדען, דיק, צעדער-

בוים, גאָטלאָבער, ענגעלשטיין, ד״ר ציגענסאָהן ! איהר -שלאָפֿט ! איהר
דרייט זיך דאָרט ערגעץ דיא קאָפּף איבער אַ גראַס, אַ וויטץ, אַ משל
אַ ידעע אונ דאָ איז דער גזר דין שוין אַרויס אויף אונז אַללע מיט אַ
מאָהל ! — געוואַלד, וואַרפֿט אַוועק אייער אַרבייט אויסגעקאָנטשעט ;
וואַרף אַוועק שלשום דיין צווייטע טהייל אַ וועלט מיט קליינע וועלטע-
ליך ! וואַרף אַוועק גאָלדפֿאַדען דיין פֿידעלע מיט דיא נאָטען, אונ דוא
ציגענזאָן, הער אויף זיך צו דוללען אַ קאָפּף מיט׳ן טיפּאָגראַף וועגען דיין
נייער נאָוועלע ! — וואַרפֿט אַלעם אַוועק אין מיטטען אונ לאָמיר אַנלע-
גען דיא וועלט ! לאָמיר רייסען קברים ! לאָמיר לויפֿען צו גוטע יודען !
אַיי אַיי ! נישטאָ דיא גילדענע יאָהרען ווען יודען זענען זיך געזעסען בשלום
ושלוה, איטליכער איבער זיין אַרבייט, אונ זענען גאַנץ בעזפעטשנע גע-
וועהען, אַז קוים וועט הלילה עפּיס נגזר ווערען אַ מין צרה שלא תבוא
וועלען עס זייא דיא צדיקי הדור, שוין מודיע זיין נאָך מיט אַ יאָהר דער-
פֿאַר, אונ וועלען זיך שוין אַליין סטאַרען מבטל צו זיין דעם גזר דין !
אַוודאי איז זייא דעמעלט גאָר ניט אָפּגעגאַנגען ! אַז אינ׳ם פּיפּטען
היממעל איז געוועהן אַ קטרוג וואָס האָט זיך למשל צושלאָגען מיכאל
מיט׳ן ס״ם אונ עס האָט געזאָלט כאָסטאַוועט ווערען דער פּריגאָוואָר, אַז
סע זאָללען ווערען שקאָלעס אין פּוילען — האָט עס דער בערדיטשעווער
רב ז״ל באַלד דערזעהן בייא תקיעת שופֿר אונ האָט עס דעם עולם מודיע
געוועהן ; דער עולם האָט מעהר ניט באַדאַרפֿט נאָר פדיונות טראָגען אונ
דער בערדיטשעווער רב האָט זיך שוין פֿאַרהאַקט, אַז נאָר איוואַן זאָלל
בלאָזען שופֿר ביז ער האָט דעם וויסטען גזר דין מבטל געוועהן. — אַז
דער ישמעאל האָט אַמאָהל געזאָלט שיר שיר אַריין קיין פּוילין בעת דער
טערקעשער קריעג — האָט זיך דער גרויסער ר׳ פנחס קאָרעצער אַנ-
געשפּאַרט מע זאָלל קיין לעכט ניט אָנצינדען צום שלוש סעודות אָפּשר
ביז 2 אַ זייגער באַנאַכט — אונ האָט זיך אינדערפֿינצטער אַזוי לאַנג גע-
ראַנגעלט מיט׳ן שר של ישמעאל, ביז ער האָט איהם אַרויסגעפּערעט
צוריק קיין סטאַמבעל ! — אַז דער קירה׳שער מלכות יאָזעף האָט אין
זינען געהאַט אויסטיהן דיא יאַרמעלקעס פֿון גאַליציער יודען, אונ דיא
גזרה איז שוין כמעט געוועהן אָנגעשריבען — האָט ר׳ ליב שרה׳ס, מיט

קפיצת הדרך, געטאַנצט אַ גאַלאָפּ פֿון מעזיביז גלייך קיין וויען, און האָט
אַזוי לאַנג געאַרבייט אויף אַלע כלים ביז ער האָט שוין טאַקי אויס-
געפֿיהרט. היינט אומשטיינס געזאָגט, ווייסען דיא גיטע יודען אַפילו ניט,
וואָס מיט זייערע איינענע טעכטער טוהט זיך, בייא זייא אין שטוב...
און גאָר אומגערעכט, מע ווייסט ניט פֿון וואַנען און פֿון וואָס, קומט
דער גזר דין אויף יודען — און האָטש שרייא חיי וקים, העלפֿט שוין ניט
קיין טאָטער און קיין דאָקטער! ר׳ מיכציא תכשיט, אַ יוד אַ-נ-עוילה
תמימה, אַ יוד אַ חסיד, אַ ווילדער מקורב, זיצט זיך אַזוי אין קלייזעל
בייא אַ שאַרף ביסעל תקון, און שמיעסט אַיין מיט דער חברה, אַז
אי״ה היינטיגען שבת נחמו, וועט ער שוין זיכער חתונה מאַכען זיין
זעליג׳לען, וואָרען ער איז שוין טאַקע, אָהן עין הרע, אַלט קרוב צו 18
יאָהר און דער מחותן ווילל שוין גיכער חתונה-מאַכען! — ער רעדט זיך
דאָ אַזוי בתמימות, דערווייל ווערט אָפּיאַוויט דער זאַקאָן פֿון דיא 21
יאָהריגע! און אונזער זעליגעל מוז ווייטער בלייבען אַ בחור!
ר׳ נחמן טראַסק, מיין גמרא כלמד, איך זאָג אַייך, אַ יוד, אַ ציאַצקע—
גערט זיך נעביך אָפּ דיא פֿיעס היינטיגען בין הזמנים, און האָט זיך אַזוי
בתמימות צונויף געשלעפּט אַ גאַנץ פֿיין קנעלינג — ער שלעפּט דאָ צו-
נויף, און פלוצים קומט אָן דער סראַק פֿון פֿאַרמאַכען דיא חדרים! —
שמואל שיינקער, אַ יוד אַ בריה, איך זאָג אַייך בנאמנות, אַיין קינצלי-
כער שיינקער אין דער וועלט זיצט זיך אַזוי, היינטיגען פֿאַר נאָוועגאָד,
מיט׳ן ווייב — אויך זעהר אַ בריה אַ יודענע, בנאמנות. — און פּלאַנע-
וועט אויס אַז נאָוועגאָד נעמט ער אַ פּאַטענט אויף ראַספּיוואָטשנע און
נאַווינאָס און אַ פּאַטענט אויף אַ ריינסקאָוואָי פּאָגראָב און וועט איןביידע
זאַוועדיעניעס זעטצען זיינע 2 מיידליך — זעהר שיינע קינדער בנאמנות—
און דיא טאָרגאָווליע זאָל געהען אויף אַלע אַסטאָווקעס! — דאָ פּלאַ-
נעוועט ער אָפּ, דערווייל אָביאַוויטמען איהם דעם געזעטץ פֿון סאָבס-
טווענע אָסיעדלאָסטען! נאָ — אָט דיא אַלע זאַכען פֿליגען אַמאָהלי-
גע צדיקים וויסען ברוה״ק נאָך מיט אַ יאָהר פֿריהער ווען מע האָט עס
נאָך גאָר ניט געוויסט — היינטיגע צדיקים אָבער האָבען זיך אַזוי מכל

וכל אויסגעטיהן פֿון עולם הזה אינטערעססען, אַז זייא ווייסען אַפילו ניט
וואָס מיט זייא אַליין טוהט זיך! — זייא זיטצען זיך, אָהן עין הרע, אַזוי
פֿיין בייא דיא פדיונות טישלעך — איך זאָג אַייך בנאמנות, אַז זייא פֿאַר-
שיינען דיא וועלט! און לייענען זיך אַזוי בתמימות דיא קוויטליך, און
זענען אַזוי בתמימות איטליכען און איטליכער מבטיח זייערע בקשות,
און ווילען זיך נעביך אַזוי בתמימות לעגען שלאָפֿען — אינמיטען דער-
הינען קוממט אָן אַ איספּראַווניק צו אַ סליעדאָוואַטעל מיט אַ בעפֿעל
און שלאָגט זייא איבער דעם עסק... נאָ אויף ווערמען האָט מען זיך שוין
היינט צופֿערלאָזען? — היינט פֿרעג איך אַייך זשאַרגאָניסטען, אויף וועה-
מען האָט איהר זיך ביז אַהער פֿאַרלאָזט, פֿאַרשלאָפֿען דיא גאַנצע צייט,
פֿאַרפֿערטיגט אַלע אַייערע ביכלעך צום דרוקען און גאָר להלוטין ניט
געדענקט פֿון דעם וויסטען, פֿינצטערען גזר דין, וואָס אויף אַייך איז נגזר
געוואָרען!? איהר האָט זיך אֶפֿשר פֿאַרלאָזט אויף דיא העברייעשע גאַ-
זעטניקעס, אַז זייא דאַרפֿען אַוודאי וויססען און מודיע זיין אַ גזרה באַציי-
טענס? האַ? דאָס האָט איהר זיך אַוודאי ניט געקענט דענקען! — איהר
ווייסט דאָך, אַז אונזערע העברייעשע גאַזעטניקעס גיבען זיך ניט אָפּ מיט
אַזעלכע קלייניגקייטען, וויא למשל גזרות, רעפּאָרמאַציעס, לעבענס פֿראַ-
גען, פּאָלקס — אַנגעלעגענהייטען וכדומה — זייא זענען נאָר מודיע וועלט
קאַטאַסטראָפֿען, וועלכע זענען נוגע דעם כלל! למשל אַ מזל טוב פֿון זיי-
ערע אַיין אַבאָנענטקע אַז זיא האָט אַ יונגעל געהאַט. — וויא בערשידער
טלתים געפֿינען זיך צום פֿערקויפֿען. — עפּיס אַיין אַלטען שטורמאַקס
גילדענע האָכצייט. — הספד׳ען איבער וועלטבערימטע מענער, וועלכע
האָבען אָפּגעלעבט צו 80—90 יאָהר — און ביז אין הספד אַריין האָט
מען ניט געוויסט פֿון זייא... בשורות אויף נייע ספרים, למשל: ספר
כתר כהונה (כהנים זאָלען זיך לערנען וויא אַזוי זיך נוהג זיין אום פֿאַלל,
אַז דאָס ביהמ״ק וועט געבויעט ווערען...) ארונו-של-יוסף — (דרשות
אויף דער תורה) וכדומה — נאָ, היינט אויף ווערמען האָט איהר זיך
פֿאַרלאָזט און ביז אַהער געשוויגען, ביז דער וויסטער גזר דין איז אַרויס
בתוקף עוז! —

— „וואָס ווילסטו פֿון אונז, משוגענער צחקיאולי! וואָס פּלוידער-

סטו, וואָס פֿאַר אַ גזר דין האָט זיך עס דיר געחלום'ט! זאָג, זאָג! זאָג גיכער וואָרען דיא פרעסס-מאַשינע איז געבליבען שטעהן אין דער מיט דרוקען, און אַלע בערדיטשעווער מוכרי-ספֿרים זענען זיך שוין אָנגעפֿאָהרען קיין באַלטע אויפֿ'ן יאַריד! זאָג! אפֿשר האָט מען חלילה פֿאַרבאָטען זשאַרגאָן? האַ? — זאָג, וואָרען מיר זענען אויסער זיך!...“

— אַ יאָ איהר האָט זיך שוין דערשראָקען! — וויא זשע זאַגט איהר געוועהען ביז אַהער? וואָס האָט איהר עס אַזוי פֿאַרלאָזט אין דער לאַנגער באַנק אַריין? —

— „וואָזשע איז אַזוינס? אָבער ניט חלילה עפּיס אַ גזרה אויף זשאַרגאָן?! —“

— אַ גזרה וואָלט חלילה נאָך גאָר קיין גרויסער אומגליק ניט געוועהען! אַ גזרה ווערט אָפּט געמאַכט מיט אַ געוויסען סראָק, כדי מענשען זאָללען זיך קעננען מכין זיין דערצו און קיין שאָדען נישט ליידען! דאָס ברידער איז אַ גזר דין וואָס מיר האָבען שוין קיין תקוה ניט אויף ווייטער! —

— „נאָ אַדרבא, זאָג זשע אונז גיכער, לאָמיר זיך באַצייטען אַרימקיקען, אפֿשר וועלען מיר זיך נאָך קענען עפּעס ראַטעווען! —“

— וואָס ראַטעווען! איהר זאָלט וויסען פֿון וועהמען דער גזר דין איז אַרויס, וואָלט איהר אַלע שוין בעדאַרפֿט פֿאַלען מיט דיא פּנים'ער צו דער ערד, אַוועקלעגען אייער שרייבגעצייג אויף אייביג און כורעים ומשתחוים זיין פֿאַר איהם, וואָס ער האָט אונז, בידנע זשאַרגאָניסטען, ביז אַהער געלאָזט לעבען!...

— „זאָגזשע גיכער ווער איז דאָס, דער גוזר הגזרה!?“

— דאָס איז ברידער, אַ מאַנן, וואָס ער האָט אויף זיך אַליין מעיד געוועהן (פֿרעגט דעם בעל המפתח, ה' שאַצקיס). אַז סע וועט זיין אַ צייט, וואָס גאַנץ אייראָפּע וועט איהם קומען אָנקיקען אויף חדושים!...

— „נאָ מאַלע וואָס ער אַליין זאָגט אויף זיך! אָבער וואָס זאָגט יענער? —“

— שטילל הצופים! עזות פּנים'ער! — איהר ווייסט ניט וועהעם כבוד איהר בערידט איצט? — דאָס איז אַ מאַנן, וואָס ער האָט

ניט אויף יענעמס לויב, ער לויבט זיך אַליין; ווייל ער זאָגט אַז גאַנץ אייראָפּע וועט איהם קומען אָנקוקען אויף חדושים, פֿאָלגליך, אַז ער פיהלט בייא זיך, אַז ער איז אני ואפסי עוד! (איך און ניט קיינער! ...) „איך—זאָגט ער—אַז איך זעה דיא איבריגע העברייעשע רעדאַקטערען, ווילל איך אַזש ברעכען, און מיין אַרבייט ווערט מיר נמאס ומאוס, וואָרען ווער ווילל זיך עם גלייכען מיט אונז!“ (שיק!) [השחר שנה חמישית צד 592] „איך בין פֿון גאַנץ נידריגען שטאַנד געהעבט און געקריינט געוואָרען (דאָס איז דוקא אמת!) און איך מיין צו זיין אַ לעהרער פֿאַר דער גאַנצער וועלט און וועל מיט מיין תורה בעלייכטען דיא גאַנצע וועלט! אַזוי וויא יודען נאָך יציאת מצרים!“ (שיק)! [השחר צד 80 שנת הנ"ל] „איך זאָג אייך, אַז מיין השחר איז פֿאַר זיך אַליין אַ פֿאָלנע ליטעראַטור אין אַלע וויססענשאַפֿטען דער יודען! אַ קוואַל פֿאַר חכמים, אַ לעכט פֿאַר איסטאָריקער א. ז. וו. (שיק!) [השחר שנה ששית צד 4] „איך בין... —“ נאָ גענוג נאָ! מיר ווייסען שוין וועהמען דוא מיינסט! דוא מיינסט פרץ סמאָלענסקין, וואָס...“

— וואָס זאָגט איהר עפּיס אַזוי כלאחר יד „פרץ סמאָלענסקי“! וואָס הייסט עס פֿאַר אַ תנועה, אַוועק מאַכען יעדער זאַך מיט דער האַנד! גלאַט פרץ סמאָלענסקין — מעהר ניט! האַ? —

— „וואָזשע נאָך? מיר ווייסען איהם פֿון אָדעסאָ, בעת ער איז געוועזען בעלפֿער ביים בערדיאַנסקער רב'ס קינדער, בעת ער האָט אויסגערעדט דיא גאַלל על ה' ועל משיחו וויא אַלע ליטווישע ישיבה בחורים אַז זייא דערשמעקען אַ שטיקעל אָדעסער פֿרייהייט, און בעת ער איז שוין גאָר נעלם געוואָרען פֿון אָדעסאָ קיין וויען; בעת דיא אַללע־פּערעיאָדען ווייסען מיר איהם ניט מעהר וויא פֿאַר פרץ סמאָלענסקין — נאָ וואָזשע ווילסטו פֿון אונז האָבען? —

— אײַ חצופים! פֿון אײַערע, קלאָמערשט נאַאיוונע, רעד, זעה איך אַרויס, אַז איהר ווילט איהם משפּיל זיין! — וואָס מאַכט איהר זיך דאָ כלא ידע? איהר ווייסט דען ניט, אַז ער איז דער מאָרגען שטערען פֿאַר זיין פֿאָלק? אַז ער איז דער איינציגער אַבגעזאַנדטער פֿון חברת חברים כל ישראל, פֿיר דער רומיניער מיססיע!? — אַז ער איז דער קריטיקיר

איבער מענדעלזאָהן מיט זיין סיסטעהם, איבער גרעטץ, איבער גייגער און בכלל איבער אַללע גרעסטע אייראָפּייעשע יודישע מעננער! ? — אַז ער איז דער הייסער יודישער פּאַטריאָט און רעליגיעזנער, וועלכער ווילל נאָר איינפּליסען יודען דיא אמונה אין ביאת המשיח!...? אַ דיא אַלע זאַכען ווייסט איהר דען ניט? טאָ וואָזשע מאַכט איהר עפּיס אַזוי אַוועק אונטער דער האַנד „פרץ סמאָלענסקין!“ אָמת טאַקע, ביז אין פּאָהרען קיין וויען איז ער טאַקע נאָר געוועהן פרץ (אַפילו ניט סמאָלענסקין) בעלפער, אָבער קוים ער איז אַריבער דיא כרענעץ, איז ער שוין גאָר ניט דער געוואָרען! איבער איין נאַכט איז ער שוין געוואָרען ר׳ אליעזר בן עזריה מיט 18 שורות באָרד, אַ קשיא אויף אַזא ליטוואַק; ער קען זיך אַ-נ-האַם אויך ווערען אַז, ער ווילל!...

— „מיילא אַ-נ-עק דאָז דאָס האָבען! טיהען מיר דיר צוליעב און לאָז ער הייסען וויא ער ריהפט זיך ר׳ פטר הגדול הגבור והנורא — נאָ זאָג זשע שוין זיין גזר דין אויף אונז! וואָס מיטשעסטו אונז אַזוי לאַנג?“

— דעם גזר דין? גיט! וואַשט זשע אייך דיא הענד און זאָגט לשם יחוד, און שטעלט אויף מויל און אויערען און זייט אויף זיך מצדיק דעם דין! —: איינער דיענעזאָהן שרייבט אַ מאמר „ההרגל והבקרת“ אינ׳ם השחר (שנה ז׳ חוברת חמישית צד 241) און אין דעם מאמר בעריהרט ער ישראליק׳ס אַ קאָררעספּאָנדענט פינ׳ם אַרטיקעל „אַ אויסוואַהל מחברים“ און זאָגט אויף איהם אַזוי: (ווערטליכער איבערזעטץ) הגם דער שרייבער איז אַ וויסענשאַפטליכער מענטש און בעזיטצט פעיגקייטען, דאָך איז ער אויך געחאַפּט געוואָרען אין קנאה שנאה! אויף דעם זאַטץ מאַכט ר׳ פטר הגדול הגבור והנורא זיין הערה בזה הלשון: „אַ וויססענשעפטליכער, אַ פעיגער — און שרייבט זשאַרגאָן!!! דאָס איז דאָך 2 קאָנטראַסטען אין איין סוביעקט!? — (אַ יאָ אַ!וואַהרע לאָגיקע!) און דאָס אַרטיקעל האָב איך נאָר דערפאַר אויף גענומען אין מין השחר, בכדי איך זאָל מיינע שרייבער אַרויסשלאָגען פינ׳ם קאָפּף זייער מיינונג, וואָס זייא מיינען אַלץ, אַז דיא פאַרדאָרבענע שפראַך (זשאַרגאָן) איז טאַקע אַ שפראַך, און דיא וואָס שרייבען אין איהר, זענין טאַקע וויסענשאַפטליכע און פעיגע מענטשען — המו״ל...“ — יעצט ברידערליך,

פאַרפאַלען אונזער יאָהרען-לאַנגער טרוד! — דער גזר דין איז שוין אַרויס און מיר זענין געבליבען אויפ׳ן וואַססער!...

— „וואָס רעדסטו? עס קען ניט זיין, אַז ר׳ פטר הגדול הגבור והנורא זאָל זיך אַליין סותר זיין; עפּיס אַ קליינינקייט, אַזא מאַנן וויא דוא זאָגסט, וועט שרייבען זיך אַליין ווידער שפּרעכענד! אָט טוה אַקוק [אין השחר שנה ה׳ צד 350] וויא ער נעמט אָן שבחים ביז אין הימעל אַריין אויפ׳ן זשאַרגאָניסט אייזיק מאיר דיק, און זאָגט אַליין אין זיין הערה אַז דער ד״ר יעללינעק האָט געקויפט אַללע זשאַרגאָנישע ביכלעך פון דיק׳ן און האָט גרויס פערגניגען געהאַט פון זייא!... זעה ווידער [השחר שנה ה׳ צד 592] זאָגט ער אַליין אַ בשורה, אַז דער היועץ אין זשאַרגאָן איז אַרויס אין רומעניען, און רעדט צו אַללע יודען זאָלען איהם נעמען, וואָרען — זאָגט ער — פאַר דיא לאָנדער, וויא יודען רעדען נאָך זשאַרגאָן, איז זעהר גיט און נוצליך אַ זשאַרגאָניש צייטונג, בכדי מע זאָל דעם פאָלק עפענען דיא אויגען זייא זאָללען זעהען וואָס דיא היינטיגע צייט פאָדערט א. ז. וו.!... זעה ווידער [טאַקע דאָרט צד 595 אין דער הערה] וויא פטר הגדול הגבור והנורא אַליין שטיצט זיך אַקייגען דיא כלבים (אַזוי רופט ר׳ פטר דיא אַנדערע העברייעשע רעדאַקטערען!) מיט׳ן רומעניער היועץ און זאָגט, אַז דער היועץ ווייסט זיך אודאי גיט זיין פאָלק מיט זייערע חסרונות!... היינט זעה [השחר שנה ששית צד 312] וויא ער באַקלאָגט מיט אַ ביטער האַרץ, וואָס דער קול מבשר האָט אויפגעערט און זאָגט דאָרט בזה הלשון: דער קול מבשר האָט אַ גרויסען רושם געמאַכט ביים פאָלק! וכו׳ — דער יוד האָט געעפענט דאָס בלאַט איז איהם לעכטיג געוואָרען אין זיינע אויגען! וכו׳ — וויפיעל האָט דער קו״מ צושלאָגען דאָס פאַנאַטיזם, כאַשענסטוועס, חסידיזם און צבועקים וכו׳ — מיט איינעם וואָרט דיא טובה וואָס דער קו״מ האָט געמאַכט צווישען יודען האָט גאָר קיין עק ניט און יודען האָבען דאָ אַ שאַטץ פאַרלוירען! — זעה ווידער [השחר שנה ו׳ צד 585] וויא ער לויבט אַבראַמאָוויטשען בזה הלשון „דער געוויסער יודישער ליטעראַט ה׳ ש״י אַבראַמאָוויטש, וואָס האָט אָנגעשריבען אַ סך וואונדערבאַרע ספרים אינ׳ם זשאַרגאָן, וועלכע זענין זעהער קונסטבאַר

און סאַטיריש און דיא לעזער זענין מלא תענוג פֿון זייא וכו׳ ! . . . מיר האָבען דיר נאָך פֿיעל שטעללען צו ווייזען אינ׳ם השחר — וויא ר׳ פּטר הגדול הגבור והנורא פראַטיוזשירט זשאַרגאָן, און זשאַרגאָנישע שרייבער רופֿ׳ ער בכבודו ובעצמו אנשי דעת, משכילים, חכמים ונבונים וכו׳— היינט וויא קומט עס ער זאָלל זיך דאָ אַזוי מיאס ווידערשפּרעכען אַלליין ! — איז ער זיך טאַקע הפנים דאָס, פֿאַר וועלכען מיר קענען איהם ! . . . ניט אַזוי וויא דוא ריהפּסט איהם ! . . .״

— אַיי לאָזט מיך צוריה, איך בייט אַייך ! וויא הייסט, איהר פֿרעגט קשיות אויף אַזא וועלט-ליטעראַט, אויף אַזא הויכען פּובליציסט ! ? אָלא מאי אין אַלע זיינע שרייבעכצען ציגט ער זיך דאָך (וויא אַלע מחברים) פֿאַר אַ פֿאָלקס-מיטליידער, און [אינ׳ם השחר שנה ה׳ צד 401] זאָגט ער בפֿירוש, אַז אַזוי וויא קבצנים גיבען ניט קיין שטייער-טורען זייא קיין דעה ניט זאָגען אין שטאָדט זאַכען ! נאָ פֿרעגט איהר קשיות וואָס אַזא מאַנן טעלעפּעט מיט דער צונג אַ היען און אַ הער ! ? —

—„ נאָ זענ׳ן מיר זיך טאַקע ווייטער גערעכט !

— סטאַטש, נאָ, און דאָס, וואָס ער עקט זיך נעביך פֿון דיא כוחות, פֿאַר וואָס מענדעלזאָהן זאָגט, אַז יודען — זינט זייא האָבען פֿאַר-לוירען זייער זעלבסטשטאַנדיגקייט — זענין ניט קיין פֿאָלק, נאָר אַ סעקטע פֿון אַיין גלויבען ! דאָ זעהען מיר זיך, אַז דער מענש לעגט אַן דיא וועלט פאַר ביאת המשיח, פֿאַר דער גאולה שלמה וכו׳״ ! —

— „הערסטו ! טאַקע ווידער אויף אונזערע רייד ; ווייל ער איז אַיין אַפּעריסט, אַ ליטעראַרישער-צבועק — וואָס ווילל זיך פֿאַר אָר-טאָדאָקסישע גבירים מאַסקירען, כדי זיין השחר מעהר צופֿאַרברייטערען — און פֿאַר דיא לשון קודש מחברים׳ליך דערווייזט ער, אַז ער שטעהט מיט 99 שטופען העכער פֿון זייא ; ער קריכט אויף דיא גרעסטע און וואַרפֿט זייא אַראָפּ פֿינ׳ם ביינקעל ! . . .״

— אַיי הערט אויף, איך בעט אַייך ! איהר רעדט אַזוי וויא משוגעים — נאָ און דאָס וואָס דיא חברה „חברים כל ישראל״ האָט איהם אויסגעקליבען פֿיר רומינער מיססיע וועגען ! ? —

„טאַקע אויך איבער דעם ; אין אַזא שמוטץ אַריין וויא רומינער פּוילישע יו-דען שיקט מען אַזא שמוטציגען ליטוואַק — ווענמען האָבען אונזערע חכמים, דיא בעלי הגמרא, געשיקט אַ פראָצעס פֿיהרען מיט דיא מצריים ביי אַלקסנדר מוקדון ? אויך אַ קליין מעלקי מענטשעל וויא גביהאָ בן פסיהאָ, בכדי אַז ער וועט ניט פועלין זאָללען דיא מצרים ניט האָבען וואָס צו לאַכען ; מחמת זייא וועלען זיך זעהען, אַז ער איז קיין מענטש ניט ! . . . צוויטענס מיר זענין געוועהן דערבייא ? מיר וויסען, וויא אַזוי דיא מיססיע קומט צו איהם ? צי האָט ער זיך ניט מיט טויזענטער ליטווישע אַפּערעס אָנגעוואָרפֿען אַז מע זאָל איהם שיקען ? און צום אֶמת טאַקע, משוגע וואָלט באַדאַרפֿט ווערען דיא חברה אויסצוקלויבען אַזא רויען יונגאַטש, אַזא ניעוועזשע, אַזא אונחאַראַקטערנע, וועלכער האָט אַפֿילו קיין אויעזדנע שוללע ניט דורכגעמאַכט, נאָר וואָס ער איז אַרויס פֿון דיא שמוטציגע כלבונישע, ליטווישע ישובות מיט אַ ביסעל לשון קדש — האָבען זייא קוים, אונטער אַללע דאָרטיגע בעריהמטע קאָפּף, געפֿינען אַ דאָס ווינשפֿינגערעל צושיקען אַ פֿאָלק רעפֿאָרמירען, שוללען שטיפֿטען זיין אַדמיניסטראַציאָן צו פֿעראָרדנען ! ? ? ? — מן הסתם דאַרף דאָ עפּיס זיין, אַזוי וויא מיר געפֿינען אין תלמוד וויא געמיינע נידריגע מענטשען האָבען דורך חאַבאַר און אַנדערע נידריגע מיטלען פֿאַרטרייטען שטע-לען פֿון כהן גדול אין ביהמ״ק . .

גוואַלד וואָס רעדט איהר, ברידער ! מיר זעהן דאָך, אַז אַ סך פֿון אונזערע מחברים-משכילים אין אַזוי אַריסטאָקראַטין לעזען זיך דעם השחר און קוועללען פֿון איהם ! ?

„טאַקע אַלץ דאָס, דער אַפּעריסט ווייסט, וויא אַזוי דער היעגער משכיל און בכלל דיא היעגע אַריסטאָקראַטיע פראַהלען מיט העברייעש, שטעלט ער זיך אַרויס פֿאַר אַ מנחם אבל׳ניק אויף דער שפה העבריה, און פראַהלט אויף וואָס דיא וועלט שטעהט ! —״

— איך פֿאַר שטעה אַייך ניט בנאמנות, וויא הייסט, אין זיין בידנע ביסעל העברייעש ווילט איהר אויך געפֿינען חסרונות ? וואָזשע ? אין העברייעש איז ער דאָך אַוודאי אַ בריה !

„דוא ביסט אַ זשאַרגאָניסט, און פֿרייגסט אונז אַזעלכע קשיות

ציא רעדען מיר דען דאָ פֿון בריהשאַפֿטען? מיר שטיעססען זיך גאָר עפּיס אַנדערש. — אַזא פֿויגעל וויא דוא לויבסט איהם אָפּ, דאַרף זיך עפּיס האָבען אין זיך ניצליכעס, וויכטיגעס ערהאַבענעס, ניט קיין בריהשאַפֿטען, אונ אין זיין גאַנץ העברייאיזם שטעלט ער זיך נאָר אַרויס מיט זיין בריהשאַפט! א דאָס זאָגען מיר דיר, אַ זיין לשון קודש פראַלערייא איז טאקע נאָר פֿאַר דיא פראהלערישע העברייעשע לעזער! אָבער פֿאַר אונז זשאַרגאָניסטען האָט עס קיין ווערטה ניט! מיר שרייבען ניט אום ציפראהלען, מיר שרייבען וויל אונז טיהט וועה נעביך אונזער בידנע פֿאָלק! מיר שרייבען וויל אונזערע געוויססען זאַסטאַווען אונז צושרייבען. — מיר שרייבען מיט אונזער בלוט אונ מאַרך! מיר שרייבען נאָר דאָס, וואָס מיר דענקען צונוצען דעם פֿאָלק — נאָ, פֿאָלגליך ווייסען מיר זיך שוין, וואָס שרייבען הייסט אונ וואָס פראהלען הייסט! זעהען מיר דאָך, אַז דאָס, וואָס אַ זשאַרגאָניסט שרייבט אָפּ-אין איין בלעטעל פראַהלט עס דער לשון קודש'ניק אין צעהען אונ סע איז ערשט ניטאָ אויף וואָס צוקיקען!...“

— ע. ע. ע. . . איהר רעדט שוין טאַקע גאָר וויא פֿאַרריקטע! נאָך אַ מאָהל, מיר ווייסען דאָך, אונ אללע שרייען אויך אַזוי, אַז העברייעש רעדט דאָס אויס אין איין וואָרט, וואָס אַנדערע שפראַכען דאַרפֿען עס רעדען אין 10 ווערטער צום סוף קומט אַייך משוגעים אויס פונקט דער היפך!. —

„אַיי עלי-קצין, ביסט נאָך הפּנים גאָר רויא! אמת דיא אַלטע שפּראַכען רעדען טאַקע שאַרף אונ קורץ, נאָר ווען זשע? ווען מיר רעדען אויף דער אַלטער שפראַך פֿון איין אַלטען געגענשטאַנד, פֿון אַיין אַלטער אידעע; עס הייסט פֿון אַזעלכע אידעען, וועלכע זייא האָבען שוי עקסיסטירט, נאָך בימי דיא שפראַך איז געוועהן אַ פֿאָלקס-שפראַך. — אָבער קוים ווילען מיר רעדען עפּיס אַ נייע ידעע-אויף דער אַלטער שפראַך, דאַן סטייעט קיין ווערטער ניט, אונ מיר מוזען אנשטאַט 1 אַרימריידען מיט 10 ווערטער, אונ ערשט דערמעלט קיממט דיא ידעע ניט אויס דייטליך, אונ פֿאָללזיניג וויא עס דאַרף צו זיין! —“.

—איך האָב אַ קליין מוח'ל—גיט מיר דאָס אייגענע צופאַרשטייען ע"פ משל.

„גיט דיא ווייסט מן הסתם, אַז אַ פֿאָלק, איז אַקוראַט וויא אַ אַיינצאַהלנע פֿאַמיליע, פֿאַמיליען גיבט עס פֿערשיעדענע: אַ פֿאַנאַטישע פֿאַמיליע, א געבילדיטע, א בעל-הביתישע, אַ אַריסטאָקראַטישע, א אָרימע, א רייכע, א אָרפּאַשנע, א נאַבלאַססיגע, א קראַנקע, אַ העלדישע, א טרוסליווע וכדומה — נאָ, נעם למשל איינע פֿון דיא מיני פֿאַמיליעס, לאָמיר אָנחאַפּען, אַיין אָרימע פֿאַמיליע — וואָס דער גאַנצער ווערטער-בוך פֿון איהרע ראַזגאַוואָרען, באַשטעהט נאָר אין דיא בעגריפֿען, אין דיא וואונשען, אין דיא האָפֿנונגען, הכלל אין דער אַרט אונד וויזע לעבען, אין וועלכער דיא פֿאַמיליע לעבט אונ ווירקט— אונ שפרעך מיט איהר אויף אַ נגידישען לעקסיקאָן אָדער פֿאַרקערט שפרעך מיט אַ נגידעשער פֿאַמיליע אויף אַ קבצנישען לעקסיקאָן — ווערען דיך געוויס ביידע ניט פֿאַרשטעהן — דיא אָרימע וועט ניט וויססען, וואָס דיא מיינסט "א טיש-סערוויז. אויף 36 פערזאָן" — „אַ בופעט לייבען דעם שפייז צימער" — א שפאַן אויף 6 רוסאַקעס" — אונ דיא נגידישע וועט ניט וויסען וואָס דיא מיינסט „אַ מעזיסיטקע מיט וואָלעכשען באָרשט" — „א קוואַשע אונ שקצים'ליך מיט מאָהן" — „בולבעס מיט א וויענער יאָך" אונ אום דיא ווערטער גיבען דער אָדער דער פֿאַמיליע פֿערשטעהן, מוזטי יעדעס וואָרט אַרומרעדען מיט 10 ווערטער, אונ זאָג אָבער דעם רייכען א טיש סערוויז אונ דעם קבצן א קוואַשע איז דאָס קערץ אונ שאַרף אונ זייא פֿאַרשטעהן עס אין פֿאָללען זינען! — אַזוי איז, אַז דיא וועסט דער פֿאַנאַטישער פֿאַמיליע זאגען „ביז מ'שפּטים איז געשיכטליך אונ וויטער איז גיזעציליך" אין דער געבילדיטער „ר' דודניא האָט זיך געבאָרעט מיטן ס"ם אַליין" וכדומה... היינט פֿאַרשטעה אַליין: צווישען פֿעלקער איז אויך דאָ, אַ פֿאַנאַטיש פֿאָלק, א פֿריידיינקליך פֿאָלק, א העלדעש, אַ רייכס, א אָרעמס, אַ געבילדעטס, א אָרפּאַשנע, א נאַבלאָססיגס, א גייסטליכעס, א מאַטריעליש — וכדומה — אָט למשל, גריכען זאַנען גיוועהן א פּאָעטיש פֿאָלק; ישמעאלים א ווילד פֿאָלק; פיניציער (כנען) א סוחריש פֿאָלק; — אשוריים, א נאַבלאָססיג פֿאָלק; — רומיים, א העלדיש פֿאָלק; מצריים, א געבילדעט פֿאָלק; יודען זאַנען געוועהן אַ גייסטליך פֿאָרק, נאָ מיט וואָס בעשעפֿטיגט זיך

א גייסטליך פאָלק ; — מיט שיהלען און במ״ד, מיט תהלים, מיט תפלות
און בקשות, מיט טהעאָלאָגיע, מיט מדות און מוסר, מיט תורה און
עולם הבא וכדומה — נאָ אודאי קען מען דיא׳ ערהאבענסטע ידיעה פון
דער אַרט בעשעפטיגונג אויסדריקקען, אויף איהר פאָלקס שפראַכע אין
שאַרפסטען און אין קורצטען, וואָס אין איין אַנדער שפראַך וואָלט מען
עס באַדאַרפט זאָגען אין 10 ווערטער ובפרט אין זשאַרגאָן ! — למשל:
„סליחות״ איז פאַרן העברייער גאַנץ שאַרף, קורץ און דייטליך — אַנאָ
ווילט עס דייטליך ערקלעהרען אין זשאַרגאָן ? „שטעהט אויף צו סליחות!״
מוז דער גרעבסטער שמש שרייען, ניט שטעהט אויף „צו דעם, וואָס
מע דאַרף בייטען, אַז גאָט זאָל אונז פאַרצייען אונזערע זינד ! צו למשל:
דיא „הגדה„ כוזטו איהם זאָגען״ דאָס זאָגעכץ, וואָס מע זאָגט דיא נאַכט
פון פסח ! צו „שבת תשובה״ צו „יוצרות״ — דאָס איז אין פראָסטען
גראַד — אינ׳ם העכערען גראַד העברייעש, ווייסטו זיך שוין דיא אַללע
אָבאָראָטען פון דער שפראַכע, וויא אַזוי איין וואָרט — קוים מע רעדט אין
דעם גייסט אין וועלכען דאָס פאָלק האָט זיך אַ מאָהל אָפגעגיבען —
דייטעט אויף 10 ! . . . ווילט זשע אָבער מיט׳ן יודען שפרעכען, אינ׳ם
העברייעשען, אויף אַ סוהרישען צו אַ פּאָליטישען צו אַ טעכנישען, צו אַ
עקאָנאָמישען, צו אַ אַדמיניסטראַציאָן, צו אַ פיהזישען, צו—צו—צו— אַ
וואָסער עס ניט איז פראַקטישען לעקסיקאָן — אַדאָ פעהלען איהם גאַנצע
ווערטערביכער ! — אַדאָ, כוז מען איהם שוין מיט 10 ווערטער ערקלע-
רען 1 וואָרט, און עס קומט ערשט ניט אויס אַזוי פאָלזיניג, וויא מע
זאָל איהם נאָר זאָגען דאָס איינע וואָרט — נאָר אין זיין שפראַכע (פינם
וואָרטס). איינינע פון אונז שרייבען זיך העברייעש אויך און דוא האָסט
דאָך אויך געשריבען העברייעש, נאָ, וויכען מיר דאָך שוין דעם גאַנצען
אָבאָראָט פון דער שפראַכע, אַז זיא איז אַקוראַט וויא אַ חזן אָהן אַ האַלז.
ביז אין אַ טרעל אַריין וואַרפט ער זיך פרייא אין אַלע זייטען, קומט איהם
אָבער נעביך אויס אַ טרעל, אַ שטייגער באַ „איה״ אָדער בייא „שמחנו״
פון ברכות הפטורה — אָדער בייא „מגן אברהם׳ וכדומה, אַ דאָ אַרבעט
ער אויף אַלע כלים, מיט דער צונג, מיט דיא ציין, מיט׳ן גומען מיט׳ן
גראָבען פינגער אין גאָרגעל אַריין, וויא מיט׳ן שפיץ צונג אין שופר אַ-

ריין—צין אַ תרועה—און מיט דיא זייטען (איך האָב געזעהען אַפילו אַזא
מין און האַלזיגען חזן, וואָס בעת ער איז געקומען צו „איה״ האָט ער
זיך אַנגעשרומפען און נידריג געמאַכט כמעט ביז צו ד-ר-ערד, און מיטן
דרייען דעם „איה״ האָט ער זיך אַלץ שטופען ווייס אויפגעהייבען
אויפגעהייבען, ביז צום לעצטען קנאַק איז ער אויסגקוממען אויף
דיא שפיצפינגער ! . . .) ביז ער מיינט, אַז ער האָט שוין דאַבט זיך
אויסגעדרייט דעם „איה״ אַזוי קינציג, וואָס דער הראַברעסטער קאַוואַ-
ליער וועט אַזוי ניט אויסדרייען זיין דאַמע בייא דער זעקסטער קאָליענע
פון קאַדריל — און נאָך אַלמען, האָט זיך פאָרט דער עולם ניט געקיהלט
אין זיין ״איה״. . . אַזוי איז מיט׳ן העברייעש. — רעדען מיר אויף איהר
אונזערע אַלטע מאָראַלישע, סאָפיסטישע. פאַנטאַסטישע ידיעות, סע
הייסט, אַז מיר רעדען אויף איהר, דאָס וואָס מיר ווילל ען, אַזוי וויא
שטייגער זאָגען בייא אַ חזן — סע הייסט: וואָס עס וועט זיך שוין רעדען
דאָס ווילל ען מיר — אָ אַ דאָ געהט עס וויא אַ מזמור ! אַ דאָ קען מען
אָפשרייבען אַ גאַנצען „כנור דוד״ אין תרפ״ט אלפים באָנדער ! אַ „תהלה
לאל״, אַ „מעלל יה״ אַ „גדולים מעשי ה׳„ אַ „קנים והגה והי״ אַ אל״ף
בי״ת לפסח, לשבועות, לסוכות, לפורים, להנוכה ! אַ „שבח והודיה״ אַ
„אבל כבד״ אַ „מספר מר״ אַ „לפ״ק״ אַ בהדר״ג מיט אַ חז״ק ! — נאָר
קוים קוממט צו עפים איין איירָאָפייעשע ידיעה ; קוים רעדען מיר אין
העברייעש דאָס, וואָס מיר מוזען און דאַרפען רעדען וויא דער
בירנע חזן מוז דרייען דעם „איה״ — אַ דאָ קוממט אונז נעביך אויס
קרוטאָ ! אַ דאָ יודישען מיר זשאַרנאָגישע ווערטער, מיר לעגען אָן וועג
ארום צו געהען דעם „איה״ מיט איבריגע ווערטער און פראַזען, מיר
שטופען אין סקאָפקעס אַריין דיא טייטש פון דעם וואָרט ; הכלל מיר
טע, עפען אַרויס אַ צינג אויף אַ מייל, און דיא ידעע קומט פאָרט אַרויס
זאָווערליך. — וואָרען וואָס זאָל דאָ אַרויסקומען, אַז ס׳איז פאָרט קיין ווער-
טער ניטאָ ! — אַז דיא 2 ווערטער ״פאָליטישע עקאָנאָמיע״ — „כעמי-
שער פּראָצעס״ — יוריסטישער פאַקולטעט״ — „קאָנסיסטוציאָנעלע
פערפאַססונג״ — „קאַססאַציאָנע דעפאַרטאַמענט״ — „פינפפראָצענטנע
באַנקבילייעטען״—רעפובליקאַנישע ראַדיקאַלען״ וכדומה זענין פאָרט ניטאָ

אינ'ם גאַנצען העברייעשען לעקסיקאָן אונ אַז איהר וועט זיך פֿון היינט ביז כאָרגען קוועטשען מיט "כלכלת-תהלוכות-הממשלה" צו „מכולת הערוכה לפי חקי הליכות עולם" וועט עס באין אופֿן ניט הייסען „פּאָליטישע עקאָנאָמיע" אַזוי וויא דעם חוז'ם גימנאַסטיקע וועט ניט הייסען דער אָמת'ר דריידעלדיגער-אַיה!... אונ „לשכת הדת ודין" צי „מערכת למודי — חוק ומשפט" צו „בית-ספר ערך דין" וועט ניט הייסען „יוריסטישער פֿאַקולטעט" א. ז. וו. צי לאָמיר פשוט נעמען אַ געוועהנליבע פראַזע, למשל „דיא מאָנאַרכיסטען האָבען פֿאַרלוירען אַללע אַפֿנונג" אונ לאָמיר עס איבער גיבען אין העברייעשען, שיין וויא דער געוויסער העברייעשער דיפּלאָמאַט אַליין גיט איבער. — וועט אויסקומען אויפ'ן וואָרט „מאָנאַרכיסטען" 8 העברייעשע ווערטער מיט אַ זשאַרגאָניש וואָרט אינטערגעשלאָגען: בעלי ברית, ממשלת מלך או קיסר (המגיד שנה 20—22 №) ווידער למשל; דיא פראַזע „ווייל דער פֿינאַנסמיניסטער איז אַפּראָגרעסיסט" קומט אויס אין העברייעשען 11 ווערטער „ומפני כי סגן האוצר הנהו אחד מאלה ההולכים קדימה לרוח הזמן" (שם) ציא „פֿאַרלאַמענטאַר געוועהלטע" קימט אויס אין 6 ווערטער. — „באי כח העם בבית ועד הלאומי" (שם)... צו דיא פראַזע למשל „יעדער מוז בעאָבאַכטען דעם קאַניגליכע געזעטץ" קומט אויס בייא ר' פטר הגדול הגבור והנורא אין 15 ווערטער „על כל איש ואיש החובה והמצוה לשמור ולעשות ככל החקים והמשפטים אשר תתן לנו הממלכה" (השחר שנה ו' צד 123) — נישמער דאָס הייסט זיך שוין געזאָגט שטייגער!... דערפֿון וועלען מיר שפּעטער ריידען. — פֿון דעם אַלמען זעהסטו שוין אַרויס, אַז דיא שיינע העברייעשע פּראַזע — עס הייסט דאָס שטייגער זאָגען — איז ניט נוטצליך, אונ דיא נוטצליכע ידעע, איז אינ'ם העברייעשען ניט שיין אונ ניט פֿאַרשטאַנדליך. על כן הייסען בייא אונז דיא העברייער מיט'ן העברייאיזם נאָר פראַלעריא, נאָר הונישען שטייגער וואָס ניט נאָר זיא ברענגט קיין נוטצען דעם פֿאָלק, נאָר זייא מאַכען נאָך מיט איהר קאַליע! --"

— וויא הייסט? מיט וואָס מאַכט זיא אַשטייגער קאַליע? —

אָ דערמיט, וואָס עטוואָס אַ העברעע קלאַסס פֿינ'ם פעבעל,

וואָלטען אַ מאָהל עפּים געלעזען אַ זשאַרגאָניש צייטונג צו אַ בוך, אונ וואָלטען זיך גיכער ביסלעכוויים אויסגעבילדעט אין חאַראַקטער אונ אין זייערע נאַרישע פֿאַנאַטישע אַבערגלויבערייען, ביז זייא וואָלטען מיט דער צייט געטויגט צו בעגרייפֿען אונ צו פּראָפּיטירען איינע אייראָפּייעשע בילדונג — נאָר איבער דעם העברייעשען פּראַלעריא, מיינט ער, אַז זשאַרגאָן איז אַ בזיון פֿאַר אַ פֿיינעם בעל הבית צולעזען, אונ העברייעש קען ער זיך ניט, דערווייל בלייבט ער בייא זיינע הנהגות, בייא זיין חאַראַקטער, אונ ווערט ניט געבעסערט אויף איין האָר! — אַ סך איז נאָך גאָר פֿאַרהאַנען, פֿון דער מיטעלער קלאַסס, וואָס — האָטש ניט קענענדיג — האַלט ער אַ לשון קודש בלאַטט אין שטוב, לפֿני הכבוד, אָדער ער זאָגט אַז ער האַלט, אונ אַז מע שלאָגט איהם עפּים פֿאַר אַ נוטצליך זשאַרגאָניש בוך, צו אַ צייטונג האָט ער אַ מזומנעם תרוץ, „איך האַלט דעם המגיד, הצפירה, השחר, העברי, הצופה!" וכדומה— אונ בלייבט אַין אייביגע קאַליקע...—"

— נאָ, איז הפנים, נאָך אַייער מיינונג, העברייעש גאָר אינגאַנצען איבריג! האַ?

— „בפֿרוש איבריג! מיילא ספֿרים אין העברייעשען איז נאָך צודערליידען, וואָרען חלעבען, וואָס געהט אָן דעם כלל, אַז אַ פּראָוואַט מענש מאַכט זיך אַ ספֿר אין עטוואָס אַ פּראָוואַט ענין! ממה נפֿשך — וויל מען — לעזט מען עס, וויל מען ניט — לאָז זיך דער מחבר ברוגז זיין (אויך, ווען אַ מחבר מיינט נאָר אין זיין ספֿר אַ ציעל פֿון טובת הכלל; איז שוין כדאי'ך אינ'ם זשאַרגאָן וויא אין העברייעשען) אָבער צייטונג, פֿאָלקס-ביכער, דאָס איז אינ'ם העברייעשען סאָווערשענע איבריג היינט אונ סע רייסט נאָך אָפּ אָפּשר $^3/_4$ פֿאָלק פֿינ'ם לעזען! —

— „וואָזשע איז אַזוינס צייטונג אונ פֿאָלקס-ביכער ערגער אינ'ם העברייעשען וויא פּראָוואַט-ספֿרים? האַ? —

— „גאָר פשוט; וואָרען פּראָוואַט ספֿרים וויא למשל, שירים, מליצות, דרשות, מכתבים, ספּורים וכדומה, ווען דיא מיטעלע קלאַסס לעזט זייא ניט איז קיין אומגליק ניט, אונ דער העברייער וואָס לעזט זייא יאָ האָט פֿערגניגען פֿון דער שפּראַך, מכי תיתי! וואָס לעגט מען

דאָ צו ? אַז יענעם זאָל ניט שאַדען און איך זאָל הנאה האָבען, מכי
תיתי ! — ציימונג און פֿאָלקס ביכער אָבער, וואָס, נאָך אונזערע מיי-
נונג, מוז עס דער המון עס לעזען, בכדי דיא אויגען זאָלען זיך איהם
עפֿענען, בכדי יעדער זאָל זיך אין זייא אָנשפּיעגלען, בכדי איינער פֿאַר׳ן
אַנדערען זאָל זיך שעהמען שלעכטס צו טוהן, בכדי אַ חסרון און אַ מעלה
זאָלען פובליקירט ווערען עפֿענטליך, בכדי אַרויסצופּאָמפּען פֿינ׳ם פֿאָלק
זיין פֿאַרדאָרבענע לופֿט און איהם אַריינבלאָזען פֿרישע, געזונדטע, און
שמעקענדיגע לופֿט בכדי... בכדי... בכדי... צו מאַכען איהם פֿון נאַר
יוד, מענש אויך ! הײַנט, וואָס זשע וועט אַרויסקוממען דעם פֿאָלק פֿון
העברייעש ? וואָס קומט אַרויס יאָקיל דעם קרעמער, חיים ליוועראַנט,
שבתיל דעם האָלצהענדלער, נתן דעם טאַבאַטשניק, פֿין אַ העברייעשען
עיט צבוע, האבות והבנים, אָמת ואֶמונה, התועה בדרכי החיים, הדת
והחיים, אַשמת שומרון, וכדומה ! ממה נפֿשך, איהר שילדערט דאָס
יעצטיגע טעגליכע לעבען און שטעלט אַרויס קאַרטינעס, וויא אָרענטליכע
ווערען, איבער פֿאַלשעניקעס, פֿאַרשוואַרצט ; וויא אָרימע לייט ווערע
געשוואָלען, איבער נגידים, פֿאַר הונגער ; וויא גאַנצע געמיינדען ווערען
אומגליקליך איבער איניגע שטאָדט בעלי טובות ! וכדומה, נאָ ווערזשע
דאַרף דאָס וויסען, און ווער דאַרף זיך אַקייגען דעם ווערען, און וועה-
מען דאַרף דאָס ציעלען? — ניט דאָס אַלגעמיינע פֿאָלק ! האַ ? נאָ און דאָס
פֿאָלק קען זיך ניט קיין העברייעש און דאָס ביסעל וואָס קאָן, לעזט דאָך
נאָר העברייעש אַלס לאַקעטקעס ניט אום נוטצען דערפֿון צו ברייגנען!..
מיט דיא ציימונגען איז ווידער דיא מעשה; אָדער דאָס ציימונג איז, פֿיעל,
צי וויניגער, פֿעראַנטוואָרטליכט אַין אייראָפּייעש ציימונג, היינו סע
ענטהאַלט אין זיך פּאָליטיק, נייאינקייטען, נייטיגע לאָקאַל-אַנגעלעגענהיי-
טען און אַנדערע נוצליכע זאַכען — אָדער סע איז פֿאַראַנטוואָרטליך אַין
אייראָפּייעשען זשורנאַל—קריטיק ; געדיכטע, סאָווּרעמענע ראָמאַנען און
נאָוועלען ; איבער קונסט און ערפֿינדונגען ; ביבלאָגראַפֿיען און כדומה.
צום ערשטען סאָרט רעכנען זיך דער המגיד (האָטש יעדער האַלבער
נומער המגיד פֿאַרשלעפּט מיט זיך, אַלע וואָך, נאָך אַ האַלבען בויגען
מאַקלאַטור־דעם הצופה!...) דיא הצפירה. (האָטש ער שטיקט זיך

נעביך אַלע וואָך מיט אַין אַנדער כעמישען שטאָף. און האָט נאָך צו-
לעצט שטיקליך בית המדרש פּאָטשטען) דער העברי (האָטש ער האָט
אַזא העברייעשען טעם וויא דיא שאלה וואָס פּסק׳ט דיא איינגעהערען באַם
רב) וכדומה — צום אַנדערען סאָרט געער דער השחר (האָטש ער האָט
דאָרט מעהר צוטיהן מיט זיך וויא מיט דער ליטעראַטור) וכדומה; יעצט
לאָמיר זעהען, פֿאַרוועהמען נוטצען און אויף וועהמען ווירקען אונזערע
ציימונגען און זשורנאַלען ? — פֿינ׳ם פּראָסטען פֿאָלק איז דאָך קיין רעדע
ניט ! דאָס פֿאָלק איז פֿאַרפֿאַל׳ען און דאַרף אייביג פֿאַרבלייבען — נאָך
זייערע מיינונגען — אין זיין ניעוועזשעסטוואָ אין זיין אונוויסענהייט ! —
וואָרען אַפֿילו דיא שרייבער אין זשאַרגאָן, האָט זיך אויך ר׳ פטר
הגדול הגבור והנורא, ענטזאַגט פֿון מענשענפֿערשטאַנד — וויל זייא
שרייבען ניט קיין העברייעש — נאָ בקצור — דיא העברייעשע לעזער
ווידער טהיילען זיך אויך אין 2 קאַטעגאָריען : דיא שפֿה העבריה׳ניקעס,
סע הייסט דיא פּראַהלער, דיא קלוגמוטערס, וואָס וויינען אויף דער
שפֿה עבריה און ווילען זייא זעהען, אַ שיין יונג ווייבעל — אַפֿילו ניט קיין
בעל הבית׳טע — און ווידער דיא איבערגעהענדע קלאַסס — עס הייסט
דיא יונגע לייט, וואָס מאַכען דעם ערשטען פּערעהאָר פֿינ׳ם ביהמ״ד
צו ישובה אין דער וועלט אַריין ! — דיא לעזען העברייעש, מחמת
זייא קענען קיין אַנדער שפּראַכע דערוויל ניט ; און פֿאָדערען אָבער
פֿינ׳ם לעזען דאָס, וואָס דער אייראָפּייער פֿאָדערט פֿון זיין לעזען — ניט
דיא שפּראַכע שפּיעלט בייא זייא אַ ראָללע, נאָר דיא ידעע. — מיילא
דיא ערשטע קלאַסס בעגעניגט זיך אין דיא ציימונגען מיט זייערע גע-
יודעשטע זשאַרגאָן ווערטער, מיט זייערע פרושים אין סקאָפּקעס, מיט
זייערע אויבענגעשריבענע העתקות — אַבי העברייעש — און אַן דעם
השחר בעגניגען זייא זיך מיט זיין הזנישען שטייגער — אַבי העברייעש,
פֿון אַזוינע עטליכע וועגען איז דאַכט זיך ניט כדאי קלאַפּען און בלאָזען
וואָרען מיר רעדען זיך פֿון דיא נוטצען און ווירקונגען, וואָס אַ ציימונג
דאַרף ברענגען — ניט פֿון לאַקעטקעס! און דיא שפֿה עבריה׳ניקעס זו-
כען זיך ניט קיין נוטצען פֿאַר זיך, ניט פֿאַר׳ן פֿאָלק, נאָר נוטצען
פֿאַר דער העברייעשער שפּראַך! (ולתועלת השפה

העבריה!!!) -- [איהר האָט שוין אַ מאָהל געלעזען אין אַ איירָאָפּיי-
עשער שפּראַך, אַזא מין אויסדריק, אַז אַ רעדאַקטאָר שטיפּטעט אַ ציי-
טונג, צור נוטצען דער שפּראַכע! נאָר אין העברייעשען איז
אַלסדינג רעכט...] נאָ דאַרפען מיר דען פּראָטיזשירען אַזא ציטונג,
וואָס איינינע, פּראַהלער, וועלען פון דעם אַ מאָמענטאַלנע פּערגניגען
האָבען? לאָמיר זשע רעדען פון דער 2-טער קלאַססע — אַ דאָ זעהען
מיר ערשט וויא וויט איבריג דיא העברייעשע ציטונג און זשורנאַלען
זענין. — דיא ציטונג זענין איבריג, וואָרען בייא דער איבערגעהענדער
קלאַסס, עררייכען זייא ניט דעם ציעל, אַלס ציטונג, וויל אַ ציטונג
דאַרף זיך רעדען נאָר וואָס ער מוז ניט וואָס ער ווילל: ער מוז
למשל איבערגעבען דאָס נאַייגקייט, צו דיא איננערע אַנגעלעגנהייטען,
צו דעם געגענוואָרטיגען פּאָליטישען צושטאַנד וכדומה — אַקוראַט,
טאַטש אוב טאַטש וויא ער איז; ניט וויא דער רעדאַקטאָר ווילל
ער זאָל זיין!... נאָ און דאָס האָבען מיר זיך שוין דערוויזען, אַז אינם
העברייעשען קען מען באין ענין ואופן ניט איבערגיבען דאָס, וואָס מע
מוז סיידען מיט אָנלעגען וועג, מיט קאָמענטאַרען אין סקאַפּקעס אָ-
דער מיט געיודעשטע זשאַרגאָן ווערטער — אַזוי וויא אונזערע רעדאַק-
טאָרען זענין זיך נוהג, כמעט אין יעדער שורה פון זייערע ציטונגס
בלאַטטער! — נאָ, היינט וואָס פאַר אַ ווירקונג קען מאַכען אויפן לעזער.
וואָס זיכט נוטצען — אַזא ציטונג, וואָס איז מעהר איינליך אויף אַ ענ-
ציקלאָפּאָדיע — וויא אויף אַ ציטונג? — וואָס דער לעזער מוז זיך צושלאָ-
גען דיא צונג אויף טויזענטער רודעס, איידער ער פאַסט ערשט דיא
דייטונג פון דיא דרייא — צו פּיערערלייא לשונת׳דיגע ווערטער, און דיא
ידעע בלייבט נאָך אַלס דונקעל! ? — וואָס נאָכ׳ן אָפּלעזען דאָס אַרטי-
קעל קען דער לעזער דערפון ניט אַרויספיהרען קיין ריינעס, דייטליכען
רעזולטאַט; וויל דיא לאַנג-וועגיגע — יודיש — רוססעש -- העברייעשע --
פראַזען, האָבען אַזוי אויסגעמיטשעט, אויסגעמאַרהעוועט און פאַרמאַ-
טערט דאָס אַרטיקעל, אַז ס׳איז חלשות געבליבען און געשטאָרבען נאָך
איידער דער לעזער האָט עס געענדיגט!... נמצא אַז העברייעשע ציי-
טונגען אודאָווליעטוואָרען געוויסס ניט דעם ערענסטען לעזער, פּאָלגליך,

זענין זייא געוויסס איבריג! — זשורנאַלען ווידער איז דאָך אויך דאָס
אייגענע — דאָ רעדט זיך דער זשורנאַליסט שוין דאָס וואָס ער ווילל
סע הייסט, וואָס ער רעדט — ווילל ער; הייסט זיך עס הזנישער
שטייגער — און דער ערענסטער לעזער, וואָס ווילל נוטצען און ווירקונג,
דאַרף אַ בעשטימטען נסות, בעשטימטע טאָהנער, וואָס זאָללען
האָבען אין זיך אַ געזעטצטען מאָטיוו מיט אַ גרונדטאָהן! — עס הייסט
דער לעזער — יעדער אין זיין פאַך ליטעראַטור-שטרעבונג — זיכט אַ
בעשטיממטען טענדענץ און ריכטונג אין יעדען מאמר — ניט קיין שטיי-
גער — עס הייסט — ניט פאַנטאַזיעס, ניט פּראַזאָווסטוואָ! — דער לעזער
ווילל געהען אויף אַ פעסטען באָדען ניט אויף הערשעל אָסטראָפּאָליערס
אָנגעטאָפּטשעטער מקוה מיט פּאָלאָווע... דער לעזער ווילל הערען אַ
קהאָראַליש, נאַכפאָלגליכעם געזאַנג, אין וועלכען מאָטיוו עס ווילל זיך —
נאָר אַביא דער מאָטיוו זאָלל איהם זיין איננערליכע סטרונע בעריהרען
אין טאַקט אַריין, אום ער זאָל, מיט דעם נעמטליכען אָפּקלאַנג, זיך קע-
נען ענטווערען אַ ענערגישען באָם — עס הייסט „לך בכוחך זה“ (געה
טאַקע אָט מיט דער קראַפט מיט דער ענערגיע!) און אונזערע זשורנאַ-
ליסטען זינגען אָפּ 2 שעה שטייגער אויף „נחנו“ אין וועלכען עס וואַר-
פען זיך דורך אַללערלייא מאָטיווען, אַ וואָלעך, אַ זשאָק, אַ קלעוואָן,
אַ מאַרש, אַ ציגיינער, אַ וואַריאַט, אַ יודעש, אַ טוטערש, און אַ לירע
און — קיין בעשטיממטע מעלאָדיע איז ניטאָ — וואָרען קוים בעשטימט
הייסט זיך עס דער דרייא צום אַיה — עס הייסט — זאָגען דאָס, וואָס מע
דאַרף און מע מוז — און אויף דעם וואָס מע דאַרף און מע מוז, איז
העברייעש פּאָרט טויט, פּאָרט שוין כמעט אַ דריטהאַלבענטויזענט יאָ-
ריגע מומיע (וואָרען בימי בית שני האָט מען שוין כמעט אויף איהר ניט
גערעדט אָהן הילף פון פרעמדע שפּראַכען -- וויא, כלדיעש, סוריש,
אַרמיש וכדומה). אַיי דער השחר שרייבט זיך — דאַכט זיך — פרייא
העברייעש, קלאָמערשט וויא אויף אָלעבענדיגער שפּראַכע! — יאָ —
אָבער שרייבט ער דען פרייא דאָכ וואָס ער דאַרף און מוז? בלאָטע!
ער שרייבט פרייא דאָס, וואָס ער ווילל! און דאָס הייסט דאָך שטיי-
גער — און שטייגער דאַרפען מיר זיך אויף כפרית! — קוים שרייבען

וואָס מע וויל האָבען זיך אונזערע אַלטע מליצים און משוררים גע-
שריבען אין 1000 גראַדען פֿרייער, ערהאַבענער און שפּראַכמאָסיגער פֿון
דיא היינטיגע — גרעסטע זשורנאַליסטיקער! — מיר פֿאָדערען זיך אָבער
היינט ניט קיין פּראַזאָלאָגיע, קיין ערהאַבענעס, קיין אַראַטערסטוואָ —
מיר דאַרפֿען נעביך היינט ברויט — ניט קיין לייקעכליך — מיר דאַרפֿען
זיך פֿאַרנאַנדער רעדען מיט'ן פּראָסטען אָרימען פֿאָלק וועגען
זיינע יעצטיגע ביטערע אומשטאַנדען; וועגען זיין סטראַדאַניע
אונטער- זיינע בעלי טובות, אונטער קהל'ס לייט, אונטער גיטע
יודישע אינקוויזיטאָרען, אונטער יעזואיטעשע חסידים, אונטער
אומברחמנות'דיגע גאונים רבנים דיגים שוחטים און אַזוי מחמירים!
אונטער. . . אונטער. . . — און דאָס אַללעס מוז מען זיך מיט'ן פֿאָלק
אויסרעדען קורץ, שאַרף און דייטליך אויף זיין מאָטיוו אויף זיין אייביג
וויינענדיגער מעלאָדיע—און דאָס קען מען פֿאָרט מיט איהם ניט טראַק-
טירען אין אַזאַ שפּראַך, וועלכער דיא אַללע יעצטיגע אומשטענדע זענען
גאָר ניט בעקאַנט!... נמצא, אַז דיא זשורנאַליסטען אודאָווליעטוואָרען
אויך גאָר ניט דעם ערנסטען לעזער! — היינט פֿאַרשטעה נאָר, מאָהל
דיר, אַז נאָך דיא אַלע שטייגערס און געיודעשטע ווערטער, רעדען זייא
גאָר איבערהויפּט-ניט דאָס וואָס מע דאַרף! נעהיי וואָלט חאָטש דער
געיודעזט ווערטער, און דער געשטייגערט אויף אַ נייטיגען ענין אויף
אַ לעבענס-פֿראַגע, וואָלט דאָך נאָך געוועהען נימערערגער— ניין! זייא זע-
נין קעכער אין דער פֿאָלקס קיכע, און האָדעווען דעם עולם מיט טיי-
וועלסקייט, הינדעקזאַמטען און קעבעבע: מיט רעשטליך עגונות, דרשות,
כזל טוב'ן פשט'ליך, הספד'ן, סאַמאָחוואַלסטוואָ, מחלוקות'ן צווישען זיך
לשון הרע, חנופה, צביעות, זידלערייא, קריטיקעס—אָהן פֿאַקט, אָהן בע-
וויז, נאָר לויטער פעריזאָנליכקייט וויא פשוטע סעדיכעס, נאַריש, פֿויל
אַביא געזידעלט, אַביא אַראָפּגעוואָרפֿען יענעם באַם עולם! — מע
מיינט קלאָמערשט קריטיקירען יענעמס ווערק — און מע שמירט אויס
דעם מחבר אַליין אין בלאָטע!... אָט וויא מיר האָבען אַגימעלט גע-
לעזען אינ'ם ערשטען העפֿט „הבוקר אור" וויא דער רעדאַקטאָר מיינט
קריטיקירען דעם מאמר פֿון פרץ... טפֿוא! איך מיין פֿון ר' פטר הגדול הגבור

והנורא „עת לטעת" דערמיט וואָס ער רופֿט דעם בעל המאמר גלות,
טרפֿה'ניאַק, עזות מחוצף פנים וכדומה! און דעם מאמר אַליין שלאָגט
ער ניט אָפּ אַפֿילו מיט איין רעכטען פֿאַקט (הגם נאָך אונזער מיינונג
שטעהט דער מאמר „עת לטעת" גאָר ניזשע קריטיק, וואָרען ער איז
נאָר לויטער פראַהלערייא, לויטער ווידערשפּרעכענד לויטער חזנישער
שטייגער... נאָר ניט דאָ בעשעפֿטיגען מיר זיך יעצט מיט קריטיקעס!)
דעסגלייכען האָבען מיר ניט לאַנג געלעזען אינ'ם המגיד אַ קריטיקע
אויף דיין ישראליק'ן פֿון איינעם, וואָס חתכ'ה'ט זיך „דער חראָניקער"—
נאָ, הייבט ער אָן דיא קריטיק מיט דיא רעדאַקטערען — אַז זייא זענין
וויא ביצה שנולדה ביום טוב: (מיר ווייסען אַפֿילו ניט, וואָס איז דען
דער חלוק פֿון אַ-נ-איי וואָס איז אום יו"ט געבוירען צוא אום מיטוואָך
שבות'ענאַכט?... אונז דאַכט זיך, אַז דאָס יום טוב'דיגע איי איז ניט
קלענער, ניט שוואַרצער, ניט פֿירעקעבדיגער און ניט זינדיגער פֿינ'ם וואָ-
כענדיגען! — נאָר אין העברייעש איז אַלסדינג אַ וויטץ! — אין זשאַרגאָן,
פֿאַר אַזא בעמאַכטען וויטץ, הייסט מען מאָנדריש מיט דיא גלעקליך) און לאָזט
אויס מיט דיא רעדאַקטערען — אַז זייא זענין מאַרשעליקעס, טענצער מיט
אַלטע מיידען, זינגער, שפּיעלער און קבצנים — נאָ פֿרייגען מיר דיך
אַליין ווען דוא זאָלסט שוין אַפֿילו זיין דאָס וואָס ער שרייבט — קער זשע
זיך עס דען אָן מיט'ן ישראליק! — פּריטא נעממט דער אַלטער טפּוש,
דער המגיד אויף אַזא מין אַרטיקעל, אָהן פֿאַקט, און דרוקט עס אָפּ מיט
דיא אַלע סעדיכע לשונות און האָט גאָר קיין בושה ניט אין זיינע אוי-
גען! — אַזוי זענין אַללע; דיא בלאָטטער זענין בייא זייא אַ טאָלטשאָק,
וואָס יעדער ליאַדע ראַזנאָשטשיק מעג זיך דאָרט זיינע שמאַטעס אויס-
הענגען און זייא נעמען איהם נאָך צוא בכבוד גדול, וואָרען זייא אַליין
איז דאָך גלאַט ניחא מע זאָל אויף יענעם רעדאַקטאָר צו מחבר רעדען
זידלען, און אַראָפּוואַרפֿען בייא דער וועלט! — ובפֿרט אַ זשאַרגאָניסט!..."
— איך פֿאַרשטעה עס טאַקע אויך ניט בנאָמנות — וואָס מיינען זייא
מיט זייערע קאָמעדיאַנסקי שטוקעס, וואָס זייא קרעכצען אויף דער שפֿה
עבריה, זיפֿצען אויף יראת שמים, און אויף אַ זשאַרגאָנישען שרייבער
טיהען זייא אַ מאַך כלאחר יד, „עט ער איז אַ מאַרשעליק! —" וואָס קי-

מען זייא אָפּ מיט'ן וואָרט מאַרשעליק ? — וואָס פֿאַר אַ מיינונג וויללען
זייא אַיינפֿליעסען דעם פֿאָלק מיט דער זוואַניע מאַרשעליק ? —
— „וואָס פֿאַרשטייכסטו דאָ ניט ? זייא זענען דיא אייגענע אַפּע-
ריסטען, דיא אייגענע מאַסקען-טרייגער וואָס גוטע יודען מיט חסידים !
מיט אַ פּוילען קנייטש, מיט אַ ווילדער הויה, מיט אַ גלאָטץ מיט דיא
אויגען מיט אַ מאַך כלאחר יד, וויללען זייא מבטל זיין דיא אַללע אָרענ-
טליכע מענשען וואָס שטעהען זייא אין וועג. — עס איז אַ פּשוטע שפּע-
קוליאַציע — וואָלטען נאָר דיא גוטע זשאַרגאָניסטען געשריבען זייערע
הומאָרען אונ סאַטירעס אויף העברייעש, אין זייערע בלאָטטער — אַ דאָ
וואָלטען מיר באַלד בייא זייא געהייסען : הסאַפּיר היהודי ! הפּושקין
העברי ! ההיינע הירושלמי ! וכדומה — וואָרען דעמאָלט וואָלט זיך זייער
אַלמנה, דיא שפה עבריה, דאָך עפּיס מעהר-אויפגעלעבט וויא פֿון זייערע
פּוילע, טויטע מאמרים. — אונ קוים שרייבען מיר אָבער אונזערע ידעען
אין זשאַרגאָן — הייסען מיר שוין מאַרשעליקעס, וואָרען מיר שאַדען זיך
זייא צו דער פּרנסה !...“
— נאָך אייער תּרוץ איז מיר נאָך מעהר קשיא ! — ממה נפשך
טוהען זייא דאָס ווידער אוים שפּעקולאַציע, וואָס זייא האָבען מורא פֿאַר
קאָנקורענציעס אין זייער פּראָפֿעסיאָן, טאָ לאָזען זייא זשע אַרויסטרע-
טען וויא סוחרים. — לאָזען זייא פֿאַקטיש, לאָגיש, ווירקליך דערווייזען
דיא קונים, אַז יענעמס סחורה איז בלאָטע אונ זייערע איז גאָלד ! ? מכי
תיתי לאָזען זייא זיך בעשטרעבען, טיהען כל המיטטעל, אַז זייער גע-
שעפֿט זאָל זיך אַללע מאָהל מעהר פֿערפֿאָלקאָממען, זייער סחורה זאָל
אַלץ מעהר פֿאַראינטערעסירען דעם עולם, ביז יענעמס סחורה וועט שוין
ממילא פֿאַרליערען איהר ווערטה מכל וכל ! — אָבער ניט מיט אַ פּוילער
תּנועה, מיט אַ וואָרט „מאַרשעליק קענמען צוציהען קונים, הא ? —
„אָט אַ דאָ ליגט טאַקע דער הונד באַגראָבען ! אָט
דאָס איז טאַקע זייער מכה וואָס זייא האַנדלען ניט מיט זייער ספּעציעל
געשעפֿט ! — ספּעציעלע סוחרים זענען זיך טאַקע אַזוי נוהג, אונ מאַכען
טאַקע גוטע געשעפֿטען — אונזערע העברייעשע רעדאַקטערען אָבער
האָבען זיך גענוממען גאָר ניט צו זעהער פֿאַך בעשעפֿטיגונג. — מאָהל

דיר, אַז אַ-נ-עופֿת שוחט'ל פֿון אַ פּרייסיש קליינשטעדטעל, נעמט זיך גאָר
אָן, אַ פּאָדראַד, אַ פֿאָלקס אויפֿקלעהרער צו זיין, אונ נאָך פֿאַר רוססישע
יודען ! — אַ מאַטעהמאַטיקער אַ'נ אַסטראָנאָם, וואָס האָט ביז עטליכע
אונ פֿונפֿציג יאָהר, זיין לעבען פֿאַרבראַכט ספּעציעל אין מזלות מיט
תּשבורת, מיט עברונות מיט שפּאַקטיווען אונ מאַשיענדליך — נעמט
זיך אונטער אויף דער עלטער צו האַנדלען מיט אַ פֿאָלקס האַראַקטי-
ריסטיק ! — אַ ישובה בחור, וואָס האָט ביז 25 יאָהר דיא ליכטיגע וועלט
ניט געזעהען, קיין מינדעסטע אייראָפּייעשע זיטטע ניט געלעהרענט, קיין
אייראָפּייעש בלאָטעל שמות ניט דורך געלעזען, קיין געזעלשעפֿטליכען
קרוג ניט געהאַט, נאָר וואָס ער האָט אַ נסיעה געמאַכט פֿון דער ישובה
אין אָדעסער פּת לאורחים שילכען אונ פֿון אָדעסאָ קיין וויען — נעמט
זיך אַזוינס אונטער, א פֿאָלקס-רעפֿאָרמאַטער צו זיין ! היינט דיא איב-
ריגע מלמדים, שלעפּערס, מקבלים, בטלנים, אונ טאָרבעטראַסניקעס, וואָס
זענען ניט אומשטאַנד 2 ווערטער לאָגיש צונויף לעגען, אונ ניט 1 כאַ-
ווערמענע ידעע האָבען זייא נאָך אין זייערע שמאַטעס—פֿאַבריקען ניט
אַרויסגעגיבען — נעמכען זייא זיך אונטער רעדאַקטאָרען צו זיין פֿון
העברי'ס, הלבנון'ס, הצופה'ס, היהודי'ס, ההור'ס — שאַ, שאַ ! אָט איז זיך
שוין גאָר אַרויס דיא נייע העברייעשע גאַזעטע „הקול“ פֿון אַ בערענטריי-
בער, וואָס בעריהמט זיך אין זיין פּראָבע בלאַטט, אַז זיין גאַזעטע וועט
האָבען דיא ריכטונג אונ טענדענץ פֿון אַ זאַשטשיטניק. — אָבער וויס-
טו וואָס ער וויל זאַשטשישטשייען ? — דוא מיינסט זיך אַודאי דיא
בילדונג ? זיינע יודען ? זיין אַרימעס פֿאָלק ? זיין רעליגיע חאָטש ?
וכדומה — בלאָטע ? אַ סך נייטיגערס פֿון דיא זאַכען ! ער וויל זאַשטשי-
שטשייען חסידים ! — אַ יאָ איינע ערהאַבענע ריכטונג בייא יעצ-
טיגער צייט ! נאָ געה מאַך עפּיס מיט אַזעלכע האַנזשעס וואָס וויללען
פֿאַרקויפֿען דיא נשמה דעם רוח, אַביא אַ קערבעל, אונ נעממען זיך צו
אַזעלכע פּראָפֿעסיאָנען וואָס זייא זענען גאָר ניט געשאַפֿען דערצוא !...
אָט דאָס זאָגען מיר דיר, אַז ניט נאָר דער פֿעהלער וואָס דיא העבריי-
עשע שפּראַכע איז אַזוי אָרעם, אַזוי טויט, אַזוי קלליין אין ווערטער אונ
ידעען — נאָר ווען זיא זאָל אַפֿילו זיין אַ לעבעדיגע שפּראַכע, קען זיא

אויך דורך אזוינע מלמדים — פובליציסטען קיין שום ווירקונג ניט מאכען
אויפ'ן פאָלק, אונ שאַרען מעהר וויא פיעל זייא פאַררעכטען!... זעהסטו,
מיר האָבען געהאַט ווירקליך אַ נוטצליכע העברייעשע גאַזעטע, פון
וועלכער, דער רעדאַקטאָר איז ווירקליך געוועהען אַ סאָווערעמענע פוב-
ליציסט, אַ פראַקטישער מאַנן, אַ געזעלשעפטליכער אין אַללע יודישע
אַנגעלעגענהייטען. — מיר מיינען דעם המליץ — ער האָט אַ סך גע-
ווירקט, ער האָט פאַסט דעם ריכטיגען צוועק עררייכט, ער האָט כמעט
דורכאויס דיא וואַהרהייט גערעדט. — אין דער גאַזעטע האָבען מיר, זשאַר-
גאָניסטען, אויך געשריבען אַ סך, אונ דיא האָסט דאָך אויך געשריבען
גענוג, וואָרען דאָרט האָבען מיר געהאַט דאָס בעסטע פלאַטץ אויס-
צורעדען; אונזערע פע־ביטערטע שווערע הערצער, אונזערע ברענעדיגע
געפיהלען אונ מיטליידען צום אָרימען פאָלק — דער המליץ איז געוועהען
אַ פאָלקס ביבליאָטעק — ניט קיין טאָלטשאָק — נאָר בעוה"ר האָבען מיר
איהם פאַרזינדעגט, אונ שוחטים מלמדים אונ בטלנים זענין אונזערע
פובליציסטען געוואָרען! — וואָס לא די זייא ווייסען ניט זיך, זייא זענין
ניט בעקענט מיט'ן פאָלק, אונ ווייסען ניט וואָסערע רעצעפטען אונזער
קראַנק פאָלק פאָדערט — פאַרכאַסקירען זייא זיך נאָך אין יראת־שמים
פנים'ליך אַקייגען דעם פאָלק, אונ שרייבען געגען זייערע אייגענע אינ-
ערליכע — האָטש זעהער טינקעלע — איבערצייגונגען!... אַלליין
זענין זייא פרייא, כמעט אפיקורסים אין דיא ידעען, אונ ווילען נאַרען
אינכיטען העלען טאָג מיט יראת שמים, מיט מוסר מיט קרעכצען אויף
יודעשקייט ובדומה!...

לכן ברידער, האָבען מיר גאָר ניט צוקוקען אויף דיא יעזואיטען-
רעדאַקטערען אונ אויף דיא אייניגע פראַהלערישע שפה עבריה'ניקעס
מיר דאַרפען דייסטוועווען נאָך אונזערע איננערליכע געוויססען! נאָך
אונזער מענשליכע פערפפליכטונג! מיר דאַרפען ניט קוקען אויף קיינע
אינדערגיסע אין דער וועלט, נאָר נאָכפאָלגען אונזער הייליגען צוועק!
היינו: כאָר אויפ'ן פראָסטען וואָכעדיגען געשמאַקען זשאַרגאָן זיך אויס-
רעדען מיט אונזערע פראָסטע דערשלאָגענע ברידערליך! מיט אונזערע
בידנע בעלי מלאכות, מאַרק מענשען, טרעגער, האָרפאַשניקעס, וואָס

פאַרברענגען נעביך זייער וויסט פינצטער לעבען, אין דאַרעניש אונ
קוואַרעניש מיט אַ פערשימעלטער שישקע מיט קנאָבעל, ווייל זייערע
בעלי טובות דאַרפען שאָמפאַניער, עקיפאַזשען, ביידער אונ מאַסקאַ-
ראַדען! — לאָמיר זייא, אויף זייער פראָסטע וואַרם יודיש, ערקלעהרען,
אַז זייא זענין אויך אויסגעפאָרמעוועט פון דעם אייגענעם בליט אונ פנ'ייש,
וואָס דיא גבירים; אַז זייא זענין ניט קיין אומזיסטיגע אַרבייט-פערד;
אַז זייערע הערצער זענין אויך ניט פון טשוגון, זייער מוחות אויך ניט
פון דרילליעס אונ זייערע נערווען אויך ניט פון דראַטוועס — נאָר דאָס
האָבען זייא, זייערע גבירים, בעלי טובות, גיטע יודען, שטאָדט יחסנים
אַזוי אַנגערעדט, אַז זייער האַרץ שלאָגט ניט, אַז זייער בלוט קאָכט ניט,
אַז זייערע געהירען דיינקען ניט אונ האָבען אַזוי ביסלעכווייס אַוועקגע-
רויבט זייער גאַנץ מענשהייט בייא זייא — אונ דיא אומגליקליכע האָבען
זיך אַזוי געלאָזט פאַרשלייפען, אונ האָבען זיך טאַקע אַזוי אַנגערעדט, אַז
זייא זענין טאַקע באמת עפיס גאָר פון אַ-נ-אַנדער סאָרט, פון אַ-נ-אַנדער
מאַטעריע, אונ סע איז טאַקע פאַר זייא אומעגליך זיך אַלליין צו רוקאָ-
וואָדסטוועך מיט זייער אייגענעם פאַרשטאַנד, אָהן אַ אייבערהאַר, אַ
בעל טובה'ניק, אַ פאַרזאָרגער, אַ מוסר-זאָגער, אַ תקנות-מאַכער וכדומה.
לאָמיר זייא עפענען דיא פאַרשלאָפענע אויגען אונ ווייזען זייא, אַז דאָס
גאַנצע גראָבקייט אונ פשטיות האָבען זייא זייערע בעלי טובות אַנגע-
רעדט! — דאָס נוטצט זייא צו זייערע אַפערעס, צו זייער אונמענשליכ-
קייט; זייא דאַרפען, אַז דאָס פראָסטע פאָלק זאָל פון גאָר ניט וויססען,
אין גאָר ניט דענקען, וועגען גאָר ניט קלעהרען, נאָר מיט פאַרמאַכטע
אויגען זיך פאַרלאָזען אויף זייערע טובות! — „איהר זענט גראָב —
זאָגען זייא — איהר זענט פראָסטע איהר זענט אַרעם. — דאַרפט איהר ניט
אונ טורט ניט האָבען אייער אייגענעם שכל ובפרט נאָך אַ דעה זאָגען,
אודאי ניט! — (השחר שנה ה' צד 401) — אָ ברידער! לאָמיר נאָכ-
פאָלגען אונזער צוועק; פאָקאַ דער גראָבסטער עולם ווייסט נאָך ניט
קיין אייראָפייעשע שפראַך, לאָמיר איהם ראַטעווען מיט זיין שפראַך!
לאָמיר איהם דייטליך אויספיהרליך ערקלעהרען, אַז זיינע פאַרשטעהער
זיינע פאַרזאָרגער קיפען בייא איהם אָפ דיא וועלט אַ מציאה וויא פון

אַ גנב! — און רעדען איהם אַן, דערפֿאַר וועללען זייא איהם מזכה זיין
מיט יענער וועלט — דיא גוטע יודען צאַפּען איהם אויס זיין לעצט ביסעל
מאַרך, און רעדען איהם אַן, אַז זייא זענין מתקן זיין נשמה לעתיד לבוא! —
ארץ ישראל יודען שאַהרייען בייא איהם אויס דעם לעצטען בליטיג-פֿער-
האַרעוועטען פיאַטאַק, און רעדען איהם אַן, אַז זייא וועלען מכח איהם
איבעררעדען מיט ר׳ מאיר בעל נס, ער זאָל איהם אַ טובה טיהן דאָרט!
רבנים, מגידים, איינקליך, בטלנים, צבועק׳ים, כלי קודש און אַזוי שיי-
נע יודען, מעלקען בייא איהם אויס זיין לעצט ביסעל מאַמעס מילך, און
גיבען איהם דערפֿאַר חומרות, תקנות, גזרות, גהנים — און גן עדן —
קאַרטען, שמירה׳ליך, מים שלנו׳ס, סוכה-שעערען, נשמה-לעכט, יקנה׳ז
חרוסת, פסוקים אתה הראת, סליחות-שטאָטשיקעס, חנוכה שמשים, אַ
לעק כוס של ברכה, אַ שמעק הבדלה-שנויץ וכדומה... שטאָדט בעלי
טובות, בעל טאַקסעס, יאַבעדניקעס, זאַקאָניקעס, שיהל גבאים, חברה
קדושות, משגיחים, קהלישע שרייבערס, שטאָט-עזות-פנים׳ד
גלאַט קהל׳ס לייט פֿאַרקויפֿען איהם אויפ׳ן לויט, עססען איהם
אויף און ברעכען איהם אויס — און פֿאַר זיין גאַנצער בלוטיגער האָרע-
וואַניע אינ׳ם לעבען — בעקוממט ער אַ-נ-אָמת כשר אויסגעטרייבערטע
פֿליאַקע אויף שבת! אַ-נ-אָמת כשרן — קנאָבען-ביין, אָהן אַ שום סרכא
פֿלייש — אויף פסח! — אַ הגבה וגלילה מאָנטאָג צו קריאת התורה,
אַ נאַכטליגער בייא אַ מת, אַ-נ-עצה טובה ער זאָל ווערען אַ מקבל —
אַ רעצעפּט פֿון דער בקור-חולים אַפּטעהק, שוין נאָכן טויט. — אַ צדקה-
תציל-ממות-פּישקע — מיט אַ שלעסעל; אַ-נ-אַטיסטאַט אויף מצבות שלאָגען,
אַ כבוד מע וועט איהם לעגען אונטער ר׳ יעקלעם מייערעל, וכדומה. — דאָס
אַללעס לאָמיר איהם ערקלעהרען! — לאָמיר איהם רעדעוודיג מאַכען, ער
זאָל אויך אָנהויבען פּראָטעסטירען אויף מענש! — לאָז ער אָנהויבען
פּראָטעסטירען אַקייגען זיינע בליטצאַפּערס, לאָז בייא איהם וואָכעדיגער
ווערען דעם רבין׳ס גלאַנץ מיט דיא אויגען; דעם דין׳ס קנייטש מיט׳ן
פֿינגער אויף להחכיר; דעם שוחט׳ס קוועטש אויף דער סרכא-להטריף;
דעם גבאי׳ס ברייטען געשרייא „הרבות!" — דעם משכיל׳ס פֿעראַכטעטע
טאָהן „יונגאַטשעס!" דעם פֿייערדיגען חסיד׳ס געכבע „אַפּיקורסים!"..

לאָז ער אויפֿהערען אויף זיך מצדיק הדין זיין, זיינע צרות און יסורים
מקבל באהבה זיין — און אויף זיינע משגיחים ניט לאָזען קיין פולל פֿאַ-
לען: קוועלען פֿינם רבי׳נס תואר פני המלך — סע הייסט — פֿון זיין גלאַ-
טען פֿעטען ווייסען קאַרק און פֿאַרשוואָלען פנים. — פֿינ׳ם שוחט׳ס ביי-
כעל, פֿינם רב׳ס זקנה, פֿינם גביר׳ס וואוילטייג פֿון... פֿון... פֿון... אַללע
זיינע בליטצאַפּערס תענוגים! — לאָמיר עס איהם צופֿערשטעהען גיבען
אין זיין פּראָסטען זשאַרגאָן, מיט אַללע זיינע אויסדרוקקען, ביז מיר וועלען
איהם מאַכען פֿאַר אַ מענשען ער זאָל דער נאָך טויגען פֿאַר איין איירא-
פּייער בכלל און פֿאַר אַ רוססישען בירגער בפרט! ניִשט קשה, לאָז אונז
ניט האָרען, וואָס איינגע פּראַהלער פֿאַרמיסען דעם זשאַרגאָן, און מאַ-
כען איהם פֿאַר אַ בושה ביים פֿאָלק, אַז נאָר וויבערשע תחנות שרייבט
מען אין איהם — בלאָטע מיר וועללען דעם זשאַרגאָן אי״ה מאַכען פֿאַר
אַ ליטעראַטור ווייל נאָר אינ׳ם זשאַרגאָן קענין זיך אָפּשפּיעגלען דער
גייסט און דיא האַראַקטעריסטיק פֿינם אומגליקליכען יודישען פֿאָלק — און
אין דיא׳ ביכער וויא דעם פֿאָלקס האַראַקטער שפּיגעלט זיך אָפּ — דאָס
איז דיא וואַהרע ליטעראַטור — לאָמיך אַרבייטען לטובת הכלל און מיט
דער צייט וועט דיא רעגיערונג אויך געוויסס אַנערקענען, דיא קאָלאָס-
אַלע נוטצען און פֿאָרטשריטען צו וועלכע דער זשאַרגאָן קען פֿיהרען דעם
יודען אין דער אַללגעמיינער אייראָפּייעשער בילדונג און ציוויליזאַציע —
און וועט אונז זיכער פּראָטיזשירען מיט אַללע מעגליכקייטען; פֿאָלקס בי-
כער און צייטונגס בלעטטער אונטערן פּראָסטען פֿאָלק צו פֿערברייטע-
רען! — איבער הויפּט אונזער הברת מפיצי ההשכלה אין פּעטערסבורג
וועללען געוויסס מיט דער צייט אַרויסזעהען, אַז נאָר דער זשאַרגאָן איז
דיא איינציגע בריק, דיא איינציגע סהאָדניע דורך וועלכער דאָס פּראָס-
טע פֿאָלק קען אין לייכטעסטען מאַכען דעם איבערגאַנג פֿינם חדר אַ
דער וועלט-שולע; פֿינ׳ם קנייזעל אינ׳ם טעמפּעל דער מענשהייט; פֿינ׳ם
פֿערשלאָססענהייט אינ׳ם אחדות-הכלל און פֿינ׳ם גייסטליכען יודענטהום
צום פּראַקטישען לעבען און בירגערשאַפֿט! — יאָ! מיר פֿאַרהאָפֿען, אַז
דיא בעזקאָרימטנע חברה, וועט עס מיט טריומפּף אַנערקענען. — זיא
זעהט עס אַפֿילו שוין יעצט אויך אַרויס — זיא זעהט, וויפֿיעל נוטצליכע

צוועקמאסיגע זשארגאן-ביכער זענין שוין ארוים אין דיא לעצטע 10 יאהר, און דער נארר האט זייא אנגעשלונגען מילליאנען וויים און האט זיך מיט זייא גאר דערקוויקט איטליכס אבר ! זיא וויסט דיא נוטצען וואס דער קול מבשר האט געבראכט דעם פויליש רוססישען יודען ! — זיא וויסט דאס אללעס — נאר דיא אייניגע העברייעשע פראהלער, האבען אליין פארטינקעלט דאס לעכט, וואס דער זשארגאן האט אנגעצונדען אינ'ם יודישען הייזעל און האבען בודטא געגיבען צופערשטעהען, אז זשארגאן וועט איבערלאזען דעם יודען אין זיין פערשלאססענעם צו-שטאנד, ער זאל אייביג קיין אנדעס שפראכען ניט וועללען. — שקר ! עגאיזם ! — דער פאקט ליגט פאר דיא אויגען ; ווער עס לייגנט אפ אין דעם, אז זשארגאן פיהרט נאר דעם יודען צו אייראפייעשער בילדונג— דער איז א פאלשער, א עגאיסט ! — זשארגאן איז א סך נייענטער צו רוססיש וויא העברייעש ! — נאר דיא צייט וועט וויזען דעם אמת ! און דיא אללגעמיינע מיינונג וועט געוויסס בלייבען אין אונזער פאללזע. — ווארען מיר מיינען ניט זיך — מיר מיינען נאר לטובת בת עמנו ! אמן ! . .

דיא לייפציגער בויד *)

ליעבע לעזער ! אייך האט זיך מן הסתם געמאכט א מאהל אין אייער לייבען (און אפשר 3 מאהל) איהר זאלט גראדע שטעהען דער בייא, בשעת א פוילישער בעל עגלה מיט א לייפצגער בויד פליג אנקומען פון בערדיטשעוו, ציא פון אצעקלאק, ציא אזוי פון אלדע שווארצע יאהר קיין אדעסס מיט פארשוינען ! — האט איהר גיט בעמערקט וואס אין דער בויד טהוט זיך ? וויא אויבענאהן זיצט עפיס וויא א מין פאאר פאלק,

*) דאס ארטיקעל וואר שוין אין קו"מ, נאר א סך האבען מיך געבע-טען איך זאל עס נאך א מאהל דרוקקען און איהר וויסט דאך אז איך האב זעהער א וויך הארץ און דיא לעזער — זעהער שווערע פאס-טעוווקעס (זייא ווילען אלסדינג — און וויסען ניט וואס זייא ווילען) לכן קען איך זייא ניט פארזאגען אזא קלייניקייט ! —

אפילו ניט זעהער קיין גלאבע פארטיע ; ניט אין יוחס, ניט אין דיא יאהרען אפילו ניט אין גלויבען ; זיא איז איין אלטע טאטערקע פון עטליכע און פופציג יאהר, און ער איז גאר א קליינשטאטעל'דיגער מצה-שמורה'ניק, נאך גאר מיט א קליין, שיטער צאפען בארדעלע — נאר דאס מאכט ניט אויס, ווארען ער האט א שפיגעל פאר זיך ; א:טקעגען איהם טאקע זיטצען א פליעטשיסטע הזיר שלעגער מיט א פוילישער באבע— א וויבעלע נאך גאר בלוט און מילך, דוקא דעם סטראזשיווקער מגיד'ס א-נ-אייניקעל. (איך מיין דעם אלטען מגיד'ס). — דער מצה שמירה'ניק וואלט זיך אפילו גיכער באקאנט מיט דער באבע, נאר וואס העלפט עס אבער, אז אינמיטען דיא 2 פאארליך זיטצען גאר א ליטווישער בעל דרשה'ר פאפערעק, אקעגען א גראבע מאמע און אינמיטען זייא ליגט א גראניטער באשובוזוק, אהן א קלעפקע בא דער נאז... פון פערטען ראד שרייעט אפילו יא עפיס א-נ-הארבאטע יאנעווער דין'דעל אויף דיא רציחות ; נאר אינמיטען דערהינען דערלאנגט איהם דער לאפעטניק אום-געערען א ריק מיט'ן פיעדעל אין קלוב אריין, אז ער פארגעסט שוין גאר אין זייא גיזונד, און פערלאזט זיך שוין אויפ'ן גמרא מלמד, וואס זיצט אונטער איהם — נאר דער מלמד איז נעבוך פערטיפט אין זיין זאך ; עפיס א-נ-אטקופנאי אקציזניק מיט א פאפירענע מאנישקע שלעפט פער-שימעלטע קאלבאסין פון זיין הויללעכעריגען רייזעטאש און רייצט זיך מיט'ן מלמד, וואס ער טוהט אלע מאהל א בים קאלבאס און א טארע זיין געליעבטע וואס זיצט שוין ניט וויט פינ'ם בע"ג און מאכט היינדליך פאר'ן קאטארינשטשיק... הינט געפינען זיך דארט עפים א מ...ד פון א קליין דערפעל, איין עגונה פון א דערטריינקנעם מאהן, איין ארץ ישראל יוד מיט א פאלשען פנקס און ירושלים הייעליך, א טאטער מיט גיילע בריוולעך, א מחבר מיט לוחות, און א קליין דינינג ראהמעסטריוו-קער חסיד'ל מיט א בלינד יונגעל פינ'ם ערשטען וויב פאהרט צום דאקטער דרייא ! . . .

מיילא וואס זאל איך אייך דא א כך ברייען? —. איהר האט זיך עס אליין געזעהן. — נאר וואס דען? אזוי וויא היינט בעוה"ר איז נתרבה-געווארען דיא אייזענבאהנען, און מיר קענען שוין מעהר דיא זכיה ניט

האָבען צוא זעהען אַזוי גיעך אַזאַ מין שטיק בויד: טאָ קומט זשע זייט
מוחל מיט מיר וועל איך אייך ווייזען אַזאַ מין געהייא, דוקא גאָר אָהן אַ
בויד און רעדער אָהן פֿערד און וואָגען, נאָר גראַדע אינמיטען אַ שטאָדט
אין שיינע דירות אין איראָפּעשע קליידער, און פֿאָרט ניט בעסער, וויא
אַ נאַטירליכע לייפּציגער בויד! אויב איהר פֿערלאַנגט וויסען וויא
דאָס איז? טאָ נעמט פּאָסט, און פֿאָהרט, זייט מוחל, גלייך מיט'ן גרוי-
סען פּאָטשטאָווע טראַקט פֿון אָדעססא קיין ראַסטאָוו ועט איהר אויפֿ'ן
וועג בעגעגענען דיא לייפּסקער בויד, אָדער דאָס שטאָדטעל וואָס איך
מיין! — נאָך אַ סמן וועל איך אייך זאָגען; ביים אַריינפֿאָהרען וואָהנט אַ
געלער שניידער אין אַ רויט הויז און ביים אַרויספֿאָהרען וואָהנט אַ רויטער
שניידער אין אַ געל הויז, און כאַמע אינמיטען מאַרק, וואָהנט איין אַלטער
פֿאַרבער, אָדער דער בע"ג פֿון דער בויד... נאָר אַז איך זאָג אַ פֿאַרבער,
קענט איהר זיך מיינען פּשוט, וואָס פֿאַרבט קליידער. - ניין חלילה! ער
איז איין אַלטער אַפּטעהקער, וואָס האָט אַלערלייא פֿאַרבען צוא פֿאַרקוי-
פֿען און מיט זייא דיא אויגען פֿאַרבלענזען! אויף לשון קודש הייסט עס
פּשוט "אַ צבועק" באַ איהם אין זיין אַפּטעהק קריעגט מען אַללע מיט-
טעל צום פֿאַרפֿאַרבען זיך, אַ שמייגער: אַ וויס יאַרמעלקעלע פּינ'ם אַל-
טען ז"ל, אַ באַנקעלע פּיקבאָטואר צום שוואַרצען דיא גרויע האָר, אַ
מיטעלפערלין מהל-טעסערעל, אַ צווינגעלע צום צופּען דיא באָרד, אַ
שבחי בעש"ט און אַ פּאָל-דע-קאָק, אַ גוטע יודעשע תורה און אַ דאַנאָס
אויף ארץ ישראל געלד, אַ פּאָאר געלאַקירטע שטיבעלעטען אין אַ בער-
שעדער טלית קטן, אַ סלאַוויטער זהר אין אַ פּרעס פּאַפּיער מיט אַ דע-
קאָלטירטע נקבה, אַ וויזיט קאַרטעטשקע פֿון אַ סקאַרבאָווע דאַממע און אַ
קבלה אויף רמבנ"ס פּישקע געלט און נאָך אַזוינע טויזענטער זאַכען, וואָס
פֿון דיא מישט ער אויס אַ פֿאַרב און שמירט דיא בויד און פֿהירט דיא
פּאַרשוינען!.. — אַז איהר וועט אַריינפֿאָהרען אין דעם שטאָדטעל, זאָלט
איהר זיך ניט דערוויגען דאָרט צוא עסען פֿלייש, וואָרען דער שוחט איז
אַ קל שבקלים (אַזוי שרייעט דער בע"ג) ער קען רעדען דייטש, ער
שרייבט פּאַטענטען, ער צוואָגט זיך אַללע טאָג, אין ציא צייטען קוקט
ער אין אַ לאָנדאָנער הג"ד'ל... טאָמער קומט אייך דאָרט אויס בריעף

אויפֿלעגען, צוא אַ דעפּעשע שיקען — זאָלל אייך גאָטט היטען — דער
פֿאַרבער וועט באַלד וויסען, וואָס איהר שרייבט און וואָס איהר טעלע-
גראַפֿירט, נאָך איידער איהר וועט זיך גאָר אומקוקען, ער האָט זיין איי-
גענס צווייא בנים, איינער אַ קאַרע אין איינער אַ גניאדע, דאָס איז זיין
איינציגע פּאָאר פֿערד, וואָס מיט זייא פֿהירט ער דיא בויד, און אַז זייא
צובריקעווען זיך זענין אומגליקליך דיא פּאַרשוינען!... היינט קענן
זיך אייך — גאָר אינמיטען דערהינען פֿאַרגליסטען צוא געהען דאָרט דיא
תלמוד תורה בעזוכען, ציא דאָס בקור חולים, ציא דיא שוללע, צו דעם
פּאַנסיאָן אין כדומה פֿון אַזעלכע אַנשטאַהלטען, זאָג איך אייך אָהן, וויא
גאָטט איז אייך ליעב, איהר זאָלט זיך היטען! וואָרען איהר קענט מאַכען
זיבענאונזיבציג הקפות אַרום אין אַרויס דעם שטאָדטעל אין וועט גאָר
ניט געפֿינען! — אפֿשר זשע מיינט איהר, אַז דאָס איז דאָרט ניטאָ?!
ניין, חלילה! עס איז דוקא דאָ, אי אַ סך אָרימע קינדער, אי אַ סך קראַנ-
קע און קאַליקעס, אי אַ סך פֿעהיגע קינדער! נאָר וואָס דען? עס איז קיין
ת'ת ניטאָ! קיין ב"ח ניטאָ! קיין שוללע ניטאָ! קיין פּאַנסיאָן ניטאָ! גאָר
ניטאָ!!! אָט דאָס איז דער אומגליק — נאָר איהר ווילט זיך אָבער פֿאָרט
אַ קיק טאָהן אויף דער לייפּצגער בויד מיט אַ וואַהרען קריטישען בליק —
טאָ קומט זשע מיט מיר אין שוהל אַריין, דאָרט וועט איהר שוין געוואָר-
ווערען, וואָס איהר ווילט, צו וואָס איהר ווילט ניט!... אַז איהר וועט
נאָך שטעהן אַ 10 סאַזשען ווייט פֿון דער שיהל, וועט איהר שוין דערהאָ-
רען דאָס סקרופּען פֿון דיא ריידער; איך מיין דאָס שעלטערייא
און זידלערייא פֿון דיא פּאַרשוינען! - אַביסעל נעהענטער וועט
איהר שוין טאַקע האָרען דאָס טראַסקען מיט דער בייטש, איך מיין
וויא עס פֿליהען הייסע פֿייערדיגע פּעטש; און אַז איהר וועט שוין גאָר
קוממען אין שוהל אַריין, וועט איהר פּשוט זעהען וויא איינער דעם אַנדע-
רען שטעכט! — איהר וועט אַוודאי מיינען, ער שטעכט איהם מיט ריי-
ניין בנאמנות! פּשוט מיט אַ מעסער! — וועט איהר זיך מיינען, מיט אַ
מעסער אין פּעלץ אַריין. — ניין ברידער! בייא גאָטט! מיט אַ מעססער
אין האַרצען אַריין!... אפֿשר מיינט איהר איך זאָג אייך דאָ עפּיס אַ סוד.
ניין אָסור, פֿערקערט מיט דער כעשה פּינ'ם שטעכען אין שיהל איז שוין

אַ יאָהר 13 און נאָך עד היום דערציילען זייא עס איבער מיט אַ שמחה.
נאָך היינט געהען פֿאַר אין שיעל מינים געשלאָגען, וואָס צי געהט ניט
פֿיעל אָפּ צום שטעכען! — אַ נאָ, פּריווט זשע זיך צוקוקען צו דיא בעלי
מחלוקת — וועט איהר דערקענען דיא גאַנצע לייפּציגער בויד טאָטש און
טאָטש; — נאָר צום ערשטען זאָלט איהר זיך גיט צו קוקען צום בע״ג
פֿון דער בויד, איך מיין צום פֿאַרבער; ער שטעהט אויבענאָהן אונטער׳ן
עמוד, מיט אַ ברייטער זילבערנער עטרה, מיט אַ סאַמעטען קיילעכדיג
יאַרמעלקע מיט שפּאַניער, מיט אַ זיידענער פֿאַטשיילע אין דער האַנד,
שאָקעלט זיך באָקאָם און גלאַנצט מיט דיא אויגען — ער זאָגט זיך אַ
שטעך וואָרטעל, ער זינגט זיך אַ חבד׳סקע תנועה׳לע. ער טוהט זיך אַ
היינעוודיג שמעכעלע, אַ קאַווארנע ווינק, אַ לוקאַווע לאַך, אַ שלעפּ, אַ צופּ
און אינמיטען דערהינען שטעלט ער, גאָר אַרויס דיא צונג!... ער מאַכט
אָן דאָס מחלוקת און שרייט שלום. — ער מאַכט שלום און מיינט פּאַ-
טשען. — ער צונעמט דיא פּאַטשערס און מיינט שטעכען. — ער איז
שטאָלץ וויא אַ פֿערד און לאָזט זיך אַראָב זיבען נידריגע חטאים אין דער
בלאָטע.. . ער נעמט זיך אָן פֿאַר׳ן שוחט און מיינט דיא שוהטקע. ער
טוהט אַ טובה און מיינט איבער שניידען דעם האַלז. ער קוכט פֿון ערגעץ...
און זעצט זיך צום זהר. — ער פֿאַרקנייטשט דעם זהר און מאַכט אַ פּרע-
פֿראַנס.. – ער לאָזט דיא פּולקע אינמיטען און נעמט אָן אַ סנדק און בשעת
מעשה מיינט ער עפּיס אַנדערש! אַ כלל איך שווער אַייך בּאַ מיין לע-
בען, אַז זינט דיא נאַטור גיעט אַרויס אידהרע בעזאָנדערניסע, האָט זיא נאָך
אַזאַ-נ-אויסוואָרף ניט אַרויסגעגיבען! אָט דאָס איז דער בע״ג, היינט קוקט
אַייך צי ־צי דיא פּאַרשוינען, וועט איהר זעהען אַ מצה שמירה׳ניק מיטאַ
טאָטעריקע, אַ בעל דרשה׳ר מיט אַ גראָבע מאַמע, אַ חזיר שלאָגער מיט
אַ באָבע אין אַ מ...ד מיט אַ דיענסט מויד... דאָס מהלוקת איז איבער
אַ שוהט; דער הזיר שלאָגער וויל ניט דעם שוהט „מע טור״—זאָגט ער—
„פֿון זיין שהיטה ניט עסען״ און טאַקע אין שיהל מאַכט ער דאָס אייגע-
נע וואָס דער פּיאַניצע אין שיינק... אַזוי ווערט אַ זידלערייא, אַ פּאַטשע-
רייאַ, און מע לויפֿט זיך מכריז, ווען מיינט איהר טיהט זיך דאָס? באמונה
שלי, אַז אום עריו״כ! און אַזוי געהט מען צו כל נדרי. — איבער דיא

מחלוקתן זענין זייא אַזוי פֿאַרטראָגען אַז זייא פֿאַרגעסען אַוש וועקסענע
לעכט אָנגרייטען; מע קען זיך דאָך אָבער אָהן דעם ניט בעגעהען—
(טויזענט חרפות מיט שטעכען אין שיהל. — און אַ וועקסען לעכט מוז
זיין!...) ברייגען זייא שוין דיא לעכט צוטראָגען נאָך כל נדרי
אין דער רב זאָגט נישט קשה! — מיט איינעם וואָרט, זינר קנאה שנאה
און קהלישע מחלוקתן עקסיסטירען האָבען זייא נאָך אַזאַ פֿעט ווינקעל, אַזאַ
געבענטשט אָרט פֿאַר זיך ניט געהאַט וויא דאָס שטאָדטעל! — עס געפֿינען
זיך דאָרט יאָ אַ 3-2 געבילדעטע, ציוויליזירטע מאָנגער, נאָר איבער דעם
בע״ג האָבען זייא זיך גאָר מורא אַריין מישען אין געמיינדע אנגעלעהגענ-
הייטען, זייא זאָללען חלילה ניט קומען צושאַנד און שפּאָט!.. —
טאָמער האָט זיך שוין דאָס שטאָדטעל פֿון דעמאָלט אָן געבעססערט
בין איך בנאמנות זעהער צופֿריעדען און סע אַהרט מיך ניט, אַז איך וועלל
אויף ווייטער בלייבען אַ ליגנער! —

איבער גאַליציער יודען.

וואָס האָט דער אומגליקליכער פּריץ, מיט זיין קאַצענעם מוח
געטוהן איידער דיא פֿויגעלדיגע קאָפּ זענין קיין פּוילין געקומען?—
וויא אַזוי האָט ער נעביך זיינע געשעפֿטען געפֿיהרט און וויא אַזוי האָבען
זייא נאָך אַזעלכע קאָלאָסאַל אימעניעס און קאַפּיטאַלען געמאַכט?
(וועלכע, טאַקע נאָר דורך אונזערע פֿויגעלדיגע קאָפּ האָבען זייא עס,
גאָר אָהן לייטענס גאָב, פֿערלווירען!...) נמצא, אַז דער תרוץ איז הפּנים
אויך אַ פֿוילער תרוץ! אַז דער פּאָליאַק האָט זיך הפּנים אָהן דעם יודען
אויך געקענט באַגעהן, און כל זמן ער איז זיך טאַקע בעגאַנגען אָהן
איהם, איז ער טאַקע געוועהן רייך וויא קרח און האָט פֿון קיין דאגות
ניט געוויסט, און קוים האָט ער מיטן יודען אָנגעהייבען זיינע געשעפֿ-
טען צוטרייבען, (איך בייט אַייך, ליעבע לעזער רחמים, איהר זאָלט מיך
חלילה ניט האַלטען פֿאַר קיין שונא ישראל און פֿאַר אַ אוהב פּאָליאַקען!
בייא מיין לעבען שווער איך אַייך, אַז אַ יודיש מינדסט נאָגעל איז בייא
מיר טייערער פֿון זיך אינגאַנצען, נאָר דעם אמת מוזט איהר אויסהערע
אונטער 4 אויגען און ניט ברוגז זיין! אַיין מאָהל ווייסט איהר וויא ווייט

דער קריינקליכער אֶמת האָט אונז געקוילעט אויף איביג? — צווייטענס, שטעהט איהר שוין היינט אַ סך העכער פֿינ'ם דעמעלדיגען פֿאַקטערשען צושטאַנד — פֿאָלגליך, אַז סע האָט אייך ניט וואָס צופֿערדריעסען, עס האָט אונז נאָר באַנק צוטיהן, פֿאַר וואָס האָבען אונזערע עלטערען ניט אַרויסגעזעהען דיא צוקונפֿט, אַז מיט אַזא שלעכטען גאַנג קוילען זייא אונז אויף דור דורות! — נאַ, דאַרפֿען מיר זיך דאָך אַוודאַי אונטער 4 אויגען אויסרעדען דעם אֶמת, אום מיר אַלליין זאָלען זיך אויך אַרימקוקען און אויסבעסערען דאָס וואָס מיר האָבען נאָך אויסצובעסערען — בכדי טאָמער, ווע‌ללען מיר חאָטש אונזערע איראייניקליך קענין אָפּראַטעווען פֿון דעם וואָס מיר סטראַדייען! ...) אַזוי, קוים האָט דער פריץ אָנגעהויבען מיט'ן יודען זיינע געשעפֿטען צוטרייבען, זעהען מיר אַרויס, ייידער, אַז ס'איז פֿון איהם געוואָרען, אַ תל עולם, און ער וועט שוין איביג קיין תקומה ניט האָבען!... יאָ יאָ ברידערליך, דיא חברה קדושה פֿון אַללע אַלטע פריצים זענין אונזערע עלטערען געוועהען! און האָבען זייא אַפֿילו אויף קיין תכריכים ניט געלאָזט. — דיא גבאים פֿון דער וויסטער חברה, איך מיין דיא ליעבהאַרציגע גוטע יודלעך, האָבען גענומען גראָבע שטיקליך קבורה־געלט בייא דיא מתעסקים... און האָבען מבטיח געוועהן — עס הייסט — טאַקע בדבור ובמעשה האָבען זייא צוגעהאָלפֿען דעם לעבידיגען בר-מינן (עני חשוב כמת) גיכער צו קבר ישראל ברענגען... אחרי כל אלה, איז דאָך מיין קשיא נאָך שטאַרקער, וואָס איז דאָס פֿאַר אַין אַרט שנאה, אַז מע זאָל פיינד האָבען אַ מענשען און איהם טוהן אַלדעס גוטץ און אַלדעס בייז אין איינער און דער זעלבער צייט? — לכן ברידערליך מוז מען זאָגען, אַז דיא שנאה איז ניט קיין שנאת הנם פֿון דער התחלה אָן, נאָר וואָס דען? דאָס איז אַ שנאה פֿון אַ בעזאָנדערער אורזאַכע. אַזא אורזאַכע וועלכע זיא האָט געבראַכט דעם פּאָליאַק, אַז ער זאָל אונז פֿון ליעב פיינד בעקומען! — בעת אונזער עמיגראַציע פֿון שפּאַניען קיין פוילען האָבען דיא פּאָללען דעם ערשטען און גרעסטען חסד אַקייגען אונז געטוהן, אונז געעפֿענט זייער לאַנד, אויסגעשטרעקט זייערע אַרם, פֿאַרטרויעט זייערע פֿערמעגען און געלעבט מיט אונז ברידערליך; דער אוראַלטער רענדאַר

איז געוועהן דער גאַנצער שליססעל ביים אוראַלטען פריץ אין אַללע פֿינאַנס און עקאָנאָמישע אינזיכטען. — ניט ווייל דער פריץ האָט זיך אָהן איהם ניט געקענט בעגעהען — שקר; נאָר ווייל דער פריץ האָט איהם אָנגענוממען אַלס אייגענער, אַלס הייטעשער, אַלס פֿעיג צו אַללער אַרט מסחור. — ניט איבער זיין פֿויגעלדיגען קאָפּף! נאָר איבער זיין פּראַקטישען בליק — חאָטש ניט סיסטעמאַטיש — איבער זיין סבלנות און נאַכגיביגקייט. — פֿינ'ם אֶמת קענין מיר ניט אַוועקגעהען, אַז דער יוד (אַוועק נעממען נאָר זיין איבריג פּראַלערייאַ) איז פּראַקטיש, אונטערנעהמיג און בעפֿינדליך אונטער אַללע נאַציעס, וואָרען נויט איז דער בעסטער לעהרער אינ'ם לעבען! — און דעם יודענס נויט האָט איהם קיין מאָהל — אין זיין גאַנצער לעבענס געשיכטע — ניט געלאָזט אָפּריהען 1 מינוט, אין איינער און דער זעלבער לעבענסווייזע! דאָס האָט איהם צוגעאייגנעט פֿיעלע אייגענשאַפֿטען, איינפֿאַללען און ריכטונגען פֿון דיא אַללע פֿעלקער, אונטער וועלכע דיא נויט האָט איהם אַלץ אַרימגעטריבען, און דאָס האָט איהם אין אַלע פֿאַכען דעם לעבענס געמאַכט עפּיס וויא היימיש, וויא בעקאַנט, אַזוי, אַז קיין נייער לעבענס צושטאַנד, איבעראַשט איהם ניט, קיין פֿערגניגען נעמט איהם ניט, און קיין צרה פֿערצווייפֿעלט איהם ניט — וואָרען ער האָט שוין גענוג בייגעוואָהנט, אין זיין וואַנדערלעבען, אַז גליק, אומגליק, פֿריידען און ליידען זענין בייא איהם נאָר אַין אונטערגאַנג! — אָט דיא אַלע אומשטאָנדע האָבען איהם דערצו געבראַכט, ער זאָל זיין אָבגעשמאַקט, לאַנגווייליג לעבען אונטערהאַלטען מיט לופֿטגעדאַנקען, מיט לופֿט—אָפּנונגען, מיט פֿאָרשטעללונגען און מיט ניט ריהען אַ מינוט — וויא אַזוי עס איז, דערווייל איז ער געוואָהרען טהאָטיג, שטרעבענד און אונטערנעהמיג — נאָר ערענסט, מעלאַנכאָליש און פֿערטיעפֿט אין זיך? ... געדענקט זשע, אַז דיא מין אויסגעאַרבייטע דורכגעטריבענע בריה איז זיך צונויף געקומען מיט'ן פּאָליאַק — דאָס הייסט: — מיט'ן קאָנטראַסט פֿון זיך, וואָרען דיא פּאָללען, דורך זייער רוהיג, זעלבסטשטאָנדיג איינזייטיגעס לעבען, האָבען זיך נאָך גאָר אַ סך אינטערעסאַנטעס, אַ סך רייץ און גענוס פֿאַר זיך געפֿינען אינם לעבען! פֿאַר זייא האָט זיך דאָך דער גאַנצער עולם הזה מיט זיינע טאָג טייג-

ליכע תענוגים געהאט א גאנץ גרויסען אינטערעס ! — גזעלשאפטען,
באללער, טעהאטערען, מאסקעראדען, קלובען, קארטען, יאגדען, רייזען,
קליידונג ראמאנסירען וכדומה — וועלכע ביים יודען איז דאס אפגעלעבט
אבגעשמאקט — איז ער זיך ערשט דערפון נתפעל געווארען ; היינט, אז
דער פרעהליכער, אויפגעלעגטער, פאללעבענדער לופטיגער פאליאק האט
דערזעהען דעם ערענסטען, מעלאנכאלישען, לוינישען פארטיעפטען
שטרעבענדען יודען, איז ער זיך כמעט אויכער זיך געווארען, ווארען ער
האט באלד דעם יודען געשטעללט אין פערגלייך מיט זיין ארימען
שליאכטיץ, וועלכער ער ווילל אויך — גלייך מיט'ן מאגנאט קיין האנד
אין קאלט וואסער ניט טוהן, און פראטענדירט אויף כבוד,
לוקסוס און פרייהייט, און דער יוד מיט זיינע עטליכע גילען און
מיט זיין אלטען יוחס שטרעבט און שוועבט און ריהט ניט א מינוט! ...
אט א דיא אללע ציגע (תנועות) זענין דעם פריץ שטארק געפעלען. —
ער האט דא געפינען אזא מין ערענסטען מענשען, וועלכער, ער וועט
זיינע אללע געשעפטען נעממען אין ארענדע — אליין וועט ער זיך שוין
שלאגען קאפף אין דער וואנד, און איך וועל מיר האבען א ריינעם רע-
זולטאט : געלד! — געניעג שוין פאר מיר האבען צוטיהן מיט קרייטשמעס,
מיהלען, טייכער, וועלדער, גערטנער, שאאף, וואהל, טאבונעס, פאשע,
קרענעצעס, זאווארען וכדומה! איין יוד, צו 2, צו 3, וועלען דאס אלעס
נעממען אין איין האנד אריין און איך וועל פאלוטשען ריינעם דאהאד!—
און אזוי האט זיך עס טאקע ווירקליך געפיהרט א צייט מיט יאהרען !
נאר בהמשך הזמן, האט דער פריץ אנגעהייבען בעמערקען אין איהם
עפים פאלשקייטען, עפים געמיינהייט, עפים וויא פארלאסט (איך מיין
אז דאס האבען טאקע יודען אליין דעם פריץ אויפמערקזאם געמאכט אויף
זיך, ווארען איינער האט אנגעהייבען קריכען אויפ'ן אנדערנס פרנסה,
אויסדינגען זיך דיא ארענדעס, דורך דעם האבען זייא זיך איינס דאס
אנדערע ביים פריץ פאר מסור'ט, פערליימדעט, בארעדט געשמוצט און
איהם אליין געגיבען צו פערשטעהען און צו קענען לערנען זייער חא=
ראקטעריסטיקא — א דא האט דער פריץ ערשט געעפענט דיא אויגען
און האט אויף זייא א קוק געטוהן טאקע מיט זייערע אייגענע מיינונגע

וועגען זיך... עס הייסט ער האט אויף זייא א קוק געטוהן וויא עפים
אויף געלדפרעסער, נידעריגע, געמיינע חאראקטערען, וואס בייא אללע
זייערע פארפאלגונגען און בידעווען, וואלטען זיך נאך איינס דאס אנדערע
צווישען זיך געערען אנשלינגען פאר א גראשען און זיך מסור'ן אויפ'ן
לעבען...) דער פריץ האט דערזעהען, אז ער האט זיך גאר אין איהם
איינגאנצען אפגענארט : ער האט תחלת געמיינט, אז זיין מעלאנכאליע
קוועלט אויס פערצווייפלונג. — זיין ערענסטקייט — אויס תכימות און
זיין טהאטיגקייט — אויס קאמפף פיר זיין עקסיסטענץ. — (Борба за
צום סוף האט זיך געצייגט, אז ער איז גאר דערפאר Существованія)
מעלאנכאליש, ווייל ער איז פערגיפטעט... ער איז ערענסט = ווייל ער
איז פערביססען און איז טהאטיג — ווייל ס'איז איהם קארג דיא וועלט!...
אט דאס איז דיא אורזאכע דורך וועלכער דעם פאליאקס שנאה האט
אזוי אנגעהייבען זיך צוענטוויקלען אקייגען יודען און דער יוד האט בייא
איהם דעם זיסען טיטול בעקוממען פאקטער, מאשעניק, שאחריי
וכדומה. — נאר אזוי וויא אונז — רוססישע יודען — האט שוין דיא צייט
און פערשידענע אומשטאנדע א סך אויסגעפלאנטעט פון דעם נידע-
ריגען פאקטארשען צושטאנד — און אפילו דער בערדיטשעווער יוד האט
שוין כמעט להלוטין גאר פארגעסען, וואסער א פנים זיין טאטע — צו
טאקע ער אליין — האט א מאהל געהאט ; לכן, בכדי איהר זאלט איין
אמת — ריכטיגען בעגריף ; האבען אין דעם יעניגען שמוטציגען יודען,
וועלכער, ער איז א מאהל דיא גאנצע אורזאכע פון דער פאלנישער גע-
פעהרליכער שנאה געוועהן, און האט אונז געקוילעט אויף אייביג. —
מוז איך אייך אפמאהלען דעם טיפ פון א יעצטיגען גאליצער יודען אין
דעם נידריגען פאקטארשען צושטאנד, וויא זייא שטעהען דארט נאך
היינט!... קוקט אין שפיגעל אריין, און זעהט אייער אלטען פאטרעט...
ווארט אויס א ווייליע — לאס איך מיך אביסעלע אפריהען...

איבער א וויכטיגע אורזאכע האט דער מאמר „דער שקר גוס'ט" ניט
געקענט קוממען אין דעם העפט
המחבר.